

ks. Andrzej Wciślak

ORCID: 0000-0002-3855-491X

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Katalog kardynałów, patriarchów, arcybiskupów i biskupów obecnych na IV soborze laterańskim w 1215 roku. Jeszcze jedna próba identyfikacji osób

Abstract

Catalogue of cardinals, archbishops, and bishops present at the Fourth Lateran Council in 1215. One more trial of identifying people. The Council was appointed in 1215 by Pope Innocent III (1198–1216) and was extremely important as great guidelines of the Church ministry for another 300 years were guided. 400 bishops from almost whole Europe attended the assembly; there were also bishops from Poland and the Orient. The article is dedicated to the participants of the assembly and is another attempt in identifying cardinals, patriarches archbishops and bishops who gathered at the Council in 1215. The content of the article can be used for further reaserch concerning history of the Medieval Church in Europe and Poland.

Katalog kardynałów, patriarchów, arcybiskupów i biskupów obecnych na IV soborze laterańskim w 1215 roku. Jeszcze jedna próba identyfikacji osób. W roku 1215 miał miejsce sobór laterański IV zwołany przez papieża Innocentego III (1198–1216). Był on niezwykle ważny, bo wytyczono na nim wielkie kierunki kościelnego duszpasterstwa na trzysta następnych lat. Na sobór przybyło ponad 400 biskupów niemal z całej Europy, także z Polski. Byli obecni również przedstawiciele Orientu. Niniejszy artykuł traktuje o uczestnikach tego soboru. Jest kolejną próbą identyfikacji kardynałów, patriarchów, arcybiskupów i biskupów obecnych na Lateranie w 1215 roku. Praca może być przyczynkiem do dalszych badań nad historią Kościoła średniowiecznego w Europie i w Polsce.

Keywords Fourth Lateran Council (1215), Pope Innocent III, Catalogue of bishops, history of the Catholic Church, history of Poland

sobór laterański IV (1215), papież Innocenty III, katalog biskupów, historia Kościoła katolickiego, historia Polski

Minęło już 800 lat od czasu soboru laterańskiego IV, który zgromadził w Rzymie ponad 400 biskupów (niemal z całej Europy i z Orientu), a ponadto dwukrotnie tylu duchownych niższej rangi (opatów, przeorów i dziekanów)¹. Był to zatem jeden z największych soborów średniowiecznych, a przynajmniej nie było tak licznego aż do tamtej pory². Nic więc dziwnego, że jeden z niemieckich świadków tego wydarzenia pisał potem pełen zachwytu do swoich rodaków: „Nie jestem w stanie opisać wam wszystkiego w Rzymie, co wydaje się być warte opisu, a co w istocie przekracza granice zachwytu; powiem wam jednak, że żadne oczy nie widziały, żadne uszy nie słyszały, ani żaden człowiek w swym sercu nie jest w stanie sobie wyobrazić, tak wielkich tłumów wybitnych ludzi, pochodzących ze wszystkich narodów, które istnieją pod niebiosami, a którzy obecnie zgromadzili się w Stolicy Apostolskiej: Partowie, Medowie i Elamitowie, z tymi którzy mieszkają w Jeruzalem”³. Trudno nie dostrzec, że autor nawiązuje w ten sposób do opisu Zesłania Ducha Świętego (o czym mowa w *Dziejach Apostolskich*)⁴, by jeszcze bardziej podkreślić powszechność tego zgromadzenia.

Architektem soboru był oczywiście sam papież Innocenty III⁵ – „człowiek o nieprzeciętnych zdolnościach politycznych, wielkiej energii oraz głębokim

1 Zob. A. P. Bagliani, *Kościół rzymski od Innocentego III do Grzegorza X (1198–1276)*, w: *Historia chrześcijaństwa*, t. 5: *Ekspancja Kościoła rzymskiego 1054–1274*, red. A. Vauchez, Warszawa 2001, s. 459–460.

2 Por. T. Silnicki, *Sobory powszechne a Polska*, Warszawa 1962, s. 39.

3 C. Morris, *Monarchia papieska. Dzieje Kościoła zachodniego w latach 1050–1250*, Kęty 2015, s. 698; zob. także G. Ryś, *Kościół a państwo w średniowieczu. Istota sporu*, „Analecta Cracoviensia” 25 (1993), s. 419.

4 Dz 2, 1–13.

5 Innocenty III – hrabia Lotar z Segni, pochodził z Anagni. Wybrany został na papieża w 1198 roku, gdy miał zaledwie 37 lat. Za jego czasów papieństwo przeżywało szczyt potęgi. Ukoronowaniem pontyfikatu Innocentego III był sobór laterański IV zwołany w roku 1215. Zmarł w Perugii w 1216 roku w trakcie przygotowywania piątej krucjaty. Por. F. K. Seppelt, K. Löffler, *Dzieje papieży: od początków Kościoła do czasów dzisiejszych*, t. 2, red. W. L. Babicz, Poznań 2000, s. 85–95.

wykształceniu prawnika i teologa”⁶, który już prawie dwa i pół roku wcześniej (19 kwietnia 1213 roku) rozpoczął przygotowania do tego szczególnego wydarzenia. W tym celu wystosował do biskupów list w którym czytamy: „[...] zgodnie ze starożytnym zwyczajem świętych Ojców – zwołujemy sobór powszechny [...] i z góry określamy, że przed upływem października [1215 roku] stawicie się przed nami skromnie i przezornie, tak aby w waszej prowincji jeden lub dwóch biskupów sufraganów mogło pozostać dla wypełniania chrześcijańskich posług”⁷.

1 listopada 1215 roku przybyli zatem do bazyliki laterańskiej w Wiecznym Mieście przedstawiciele niemal wszystkich Kościołów⁸ europejskich, a nawet z Bliskiego Wschodu. Byli wśród nich kardynałowie, patriarchowie, arcybiskupi i biskupi z „80 prowincji kościelnych”⁹. Najbardziej liczebną grupę – niemal połowę – stanowili biskupi z terenów dzisiejszych Włoch (włącznie z Sycylią i Sardynią); dużą część stanowili ojcowie soborowi z Francji, Prowansji i Burgundii; następnie z Wysp Brytyjskich – Anglicy, Szkoci i Irlandczycy; potem biskupi z Półwyspu Iberyjskiego oraz z Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego; w końcu biskupi z Węgier, Dalmacji oraz Polski. Na Lateranie byli również przedstawiciele Orientu (z Palestyny, Cypru i z terenów dzisiejszej Grecji) oraz dwaj biskupi misyjni znad Bałtyku (*De Livonia* i *De Hestia*) i jeden biskup (bliżej nieokreślony) z Danii. Ten ostatni był jedynym przedstawicielem Skandynawii na soborze w 1215 roku.

W niniejszym opracowaniu postawiłem sobie za cel próbę odnalezienia i uporządkowania imion (i jeśli to możliwe także nazwisk) jak największej liczby biskupów Kościoła, którzy brali udział w soborze laterańskim IV zwołanym przez papieża Innocentego III. Ich uporządkowany katalog zamieszczę na końcu niniejszego artykułu w formie tabeli jako aneks. Podobnych całościowych zestawień ojców soborowych z 1215 roku niestety nie spotkałem w literaturze. W artykułach i innych pracach naukowych pojawia się bowiem tylko łacińska lista miejscowości, z których pochodzili biskupi biorący udział w soborze. Pierwszym, który opublikował taką listę był prof. Achille Luchaire. Ten francuski mediewista umieścił w październiku

6 S. Bylina, *Ruchy hereetyckie w średniowieczu. Studia*, Wrocław 1991, s. 30.

7 Innocenty III, *List zwołujący Sobór Laterański IV „Vineam Domini Sabaoth”*, w: *Dokumenty soborów powszechnych*, t. 2, oprac. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2007, s. 215 i 217. Cały tekst łaciński i polski: s. 214–219.

8 Oprócz biskupów byli obecni na soborze laterańskim IV – i to w zdecydowanej większości – również opaci, przeorzy, przełożeni zakonni oraz przedstawiciele kapituł i władców.

9 A. P. Bagliani, *Kościół rzymski od Innocentego III...*, s. 459.

1905 roku na łamach „Journal des Savants” artykuł zatytułowany *Un document retrouvé*¹⁰. Temu dokumentowi i jego autorowi poświęcę więcej miejsca nieco niżej, podobnie zresztą niemieckiemu bibliotekarzowi Jak[obowi] Wernerowi, który w 1906 roku opublikował artykuł zatytułowany: *Nachlese aus Zürcher Handschriften*¹¹, gdzie również zamieścił omawianą listę, ale także ważne uwagi o pracy Luchaire’a. Na gruncie polskim trzeba natomiast wymienić publikację Stanisława Kętrzyńskiego z 1906 roku: *Wiadomość o udziale Polski w IV Soborze Laterańskim*¹², gdzie autor stwierdza, że „ponieważ owa lista jest również cennym przyczynkiem źródłowym do dziejów polskich, jak i europejskiego wschodu, przeto podaję ją poniżej w całości, ażeby w ten sposób zastąpić mało dostępną i mało u nas znaną publikację Instytutu francuskiego”¹³. Wspomniana lista pojawia się także w późniejszych pracach polskich i obcych, chociażby w książce prof. Raymonde Foreville’a z 1965 roku: *Latran I, II, III et Latran IV*¹⁴.

Od czasu opublikowania po raz pierwszy listy miejscowości, z których pochodzili biskupi uczestniczący w obradach soborowych w 1215 roku, pojawiło się w literaturze europejskiej i polskiej wiele prac przedstawiających w mniejszym lub większym stopniu osoby biskupów tamtejszego okresu. Tym niemniej już wcześniej istniały pozycje, które przedstawiały katalogi biskupów w niektórych diecezjach. Taką pozycją jest niewątpliwie wielotomowe dzieło *Italia Sacra*¹⁵ i *Gallia Christiana*¹⁶. W dziełach tych zostały opisane

-
- 10 A. Luchaire, *Un document retrouvé*, „Journal des Savants” (publié sous les auspices de l’Institut de France) 10 (1906), s. 557–568. (Lista miejscowości – tekst łaciński: s. 561–563; tekst francuski: s. 563–567).
 - 11 J. Werner, *Nachlese aus Zürcher Handschriften*, „Neues Archiv der Gesellschaft für Ältere Deutsche Geschichtskunde zur Beförderung einer Gesamtausgabe der Quellschriften deutscher Geschichten des Mittelalters” 31 (1906), s. 575–593. (Lista miejscowości – tekst łaciński: s. 584–592).
 - 12 S. Kętrzyński, *Wiadomość o udziale Polski w IV Soborze Laterańskim*, „Przegląd Historyczny” 3 (1906) nr 1, s. 139–142. Tu również znajduje się łacińska lista miejscowości, z których przybyli biskupi na sobór w 1215 roku.
 - 13 Tamże, s. 139.
 - 14 R. Foreville, *Latran I, II, III et Latran IV*, Paris 1965, s. 391–395 (lista podana w języku francuskim).
 - 15 F. Ughelii, *Italia Sacra sive de episcopis Italiae et insularum adiacentium*, t. 1–10, Roma 1644–1662.
 - 16 *Gallia Christiana, in provincias ecclesiasticas distributa, qua series et historia archiepiscoporum, episcoporum et abbatum Franciae vicinarumque ditionum ab origine Ecclesiarum ad nostra tempora deducitur, & probatur ex authenticis Instrumentis ad calcem appositis*, op. Dionysii Sammarthani, Paris 1715–1728 (t. 1–4); *Gallia Christiana, in provincias ecclesiasticas distributa, qua series et historia archiepiscoporum, episcoporum et abbatum regionum omnium, quas vetus Gallia complectebatur ab origine Ecclesiarum ad nostra tempora deducitur, & proba-*

diecezje włoskie i francuskie oraz przedstawione katalogi ich biskupów. Godny uwagi jest także *A political index to the histories of Great Britain & Ireland* napisany przez Roberta Beatsona¹⁷, gdzie autor ułożył chronologicznie biskupów w poszczególnych diecezjach; podobnie zresztą uczynił również Conrad Eubel¹⁸ i Pius Bonifacius Gams¹⁹. Bardzo ciekawą pozycją jest na pewno artykuł *Die deutschen Bischöfe auf dem vierten Laterankonzil 1215* napisany przez Hermanna Krabbo²⁰, który nie tylko wymienia z imienia obecnych na soborze biskupów niemieckich, ale również i nieobecnych, którzy pozostali w swoich diecezjach (zgodnie ze wskazaniem papieża Innocentego III); ponadto daje krótką notę informacyjną niemal o każdym z nich. Warto prześledzić też pracę Georginy Tangl: *Die Teilnehmer an den allgemeinen Konzilien des Mittelalters*²¹, w której podejmuje studium nad uczestnikami średniowiecznych synodów i soborów powszechnych, w tym również nad soborem laterańskim IV. Przy tej okazji autorka wymienia, skąd przybyli biskupi w 1215 roku do Rzymu, a jednocześnie porównuje ich obecność z soborem laterańskim III z 1179 roku.

Na gruncie polskim ciekawą pozycją jest na pewno książka Wojciecha Jakubowskiego i ks. Marka Solarczyka²², którzy podobnie jak wyżej wspomniani Robert Beatson, Conrad Eubel i Pius Bonifacius Gams pokazali chronologicznie biskupów we wszystkich diecezjach w Polsce. Godne uwagi są również monografie, których doczekali się niektórzy biskupi polscy z czasów soboru laterańskiego IV. Jednym z nich jest ówczesny arcybiskup

tur ex authenticis Instrumentis ad calcem appositis, op. Monachorum Congregationis S. Mauri Ordinis S. Benedicti, Paris 1731–1785 (t. 5–13); *Gallia Christiana, in provincias ecclesiasticas distributa, qua series et historia archiepiscoporum, episcoporum et abbatum regionum omnium, quas vetus Gallia complectebatur ab origine Ecclesiarum ad nostra tempora deducitur, & probatur ex authenticis Instrumentis ad calcem appositis*, ed. Bartholomaeus Hauréau, Paris 1856–1865 (t. 14–16).

- 17 R. Beatson, *A political index to the histories of Great Britain & Ireland or, a complete register of the hereditary honours, public offices, and persons in office, from the earliest periods to the present time*, vol. 1, London 1806.
- 18 *Hierarchia catholica medii aevi, sive Summorum pontificum, S. R. E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series ab anno 1198 usque ad annum 1431 perducta e documentis tabularii praesertim Vaticani collecta, digesta, edita per Conradum Eubel*, ed. 2, Monasterii 1913.
- 19 *Series episcoporum ecclesiae catholicae, quotquot innotuerunt a beato Petro Apostolo. A multis adjutus edidit P. Pius Bonifacius Gams O.S.B.*, Ratisbonae 1873.
- 20 H. Krabbo, *Die deutschen Bischöfe auf dem vierten Laterankonzil 1215*, „Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken“ 10 (1907), s. 275–300.
- 21 G. Tangl, *Die Teilnehmer an den allgemeinen Konzilien des Mittelalters*, Darmstadt 1969.
- 22 W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Organizacja Kościoła rzymskokatolickiego na ziemiach polskich od X do XXI wieku. Informatorium historyczne*, Warszawa–Olsztyn 2011.

gnieźnieński Henryk Kietlicz²³, innym zaś biskup krakowski Wincenty Kadłubek²⁴. Odrębnej monografii doczekał się również biskup płocki Gedko²⁵, choć ten nie był na Lateranie w 1215 roku, podobnie zresztą, jak biskup poznański Paweł²⁶. Niestety brakuje monografii tego ostatniego, ale nie doczekali się jej także trzej pozostali biskupi, którzy reprezentowali nasz kraj na pierwszym XIII-wiecznym soborze w Rzymie. Mam tutaj na myśli biskupa wrocławskiego Wawrzyńca²⁷, biskupa wrocławskiego (kujawskiego) Barthę²⁸ i biskupa lubuskiego Wawrzyńca²⁹. Z innych prac trzeba pamiętać jeszcze o monografii Jacka Maciejewskiego³⁰, traktującej o episkopacie polskim tamtego okresu, oraz o artykule Wojciecha Barana-Kozłowskiego w którym jest mowa o polskiej delegacji na obrady omawianego soboru³¹.

W procedurze identyfikacyjnej poszczególnych biskupów biorących udział w soborze laterańskim IV bardzo pomocne są leksykony i encyklopedie. Godny uwagi jest przede wszystkim dziewięciotomowy *Lexikon des Mittelalters*³², wielotomowy *Biographisch – Bibliographisches*

-
- 23 W. Baran-Kozłowski, *Arcybiskup gnieźnieński Henryk Kietlicz (1199–1219). Działalność kościelna i polityczna*, Poznań 2005. Wcześniej monografię o Kietliczu napisał: J. Umiński, *Henryk Arcybiskup Gnieźnieński, zwany Kietliczem (1199–1219)*, Lublin 1926. Zob. także: K. R. Prokop, *Arcybiskupi gnieźnieńscy w Tysiącleciu*, Kraków 2000, s. 58–60; J. Wyrozumski, *Pontyfikat arcybiskupi i reformy Henryka Kietlicza*, w: *1000 lat Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, pod red. J. Strzelczyka i J. Górnego, Gniezno 2000, s. 97–105; A. Gąsiorowski, *Kietlicz Henryk*, w: *Wielkopolski słownik biograficzny*, red. A. Gąsiorowski, J. Topolski, Warszawa–Poznań 1983, s. 331–332; K. Tymieniecki, *Henryk zwany Kietlicz*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 9, Wrocław–Warszawa–Kraków 1960–1961, s. 415–417.
- 24 J. Stabińska, *Mistrz Wincenty*, Kraków 1973; O. Balzer, *Pisma pośmiertne. Studium o Kadłubku*, t. 1 i 2, Lwów 1934–1935; R. Grodecki, *Mistrz Wincenty, biskup krakowski (zarys biograficzny)*, „Rocznik Krakowski” 19 (1923), s. 30–61; zob. także: *Mistrz Wincenty Kadłubek, pierwszy uczony polski – w 750-lecie śmierci*, „Studia Źródłoznawcze” 20 (1976), s. 3–140; *Mistrz Wincenty Kadłubek. Człowiek i dzieło, pośmiertny kult i legenda*, Kraków 2001, s. 13–124.
- 25 M. Szymaniak, *Biskup płocki Gedko (1206–1223). Działalność kościelno-polityczna na tle procesu emancypacji Kościoła polskiego spod władzy książęcej*, Toruń 2007.
- 26 S. Karwowski, *Biskupi poznańscy z XII i początku XIII wieku*, [brak roku i miejsca wydania], s. 128–140.
- 27 Zob. J. Pater, *Poczet biskupów wrocławskich*, Wrocław 2000, s. 36–37; T. Silnicki, *Rola diecezji wrocławskiej na Śląsku w wiekach XI–XIII*, Katowice 1935.
- 28 Zob. J. Fijałek, *Ustalenie chronologii biskupów wrocławskich*, Kraków 1894.
- 29 Zob. A. Weiss, *Studia kościelno-historyczne*, t. 1: *Organizacja diecezji lubuskiej w średniowieczu*, Lublin 1977.
- 30 J. Maciejewski, *Episkopat polski doby dzielnicowej 1180–1320*, Kraków–Bydgoszcz 2003.
- 31 W. Baran-Kozłowski, *Skład polskiej delegacji na obrady Soboru Laterańskiego IV*, „Kwartalnik Historyczny” 110 (2003), s. 15–20.
- 32 *Lexikon des Mittelalters*, t. 1–9, Hrsg. G. Avella-Widhalm, L. Lutz, R. Mattejiet, U. Mattejiet, München 2002.

*Kirchenlexikon*³³, ale również *Encyklopedia katolicka*³⁴ i *Encyklopedia Kościoła*³⁵. Ponadto warto zwrócić uwagę na słowniki, wśród których ważną pozycją jest bez wątpienia ponad stutomowy słownik historyczno-kościelny opracowany przez Geatana Moroniego³⁶, a także *Słownik biograficzny historii Polski*³⁷ i *Słownik biograficzny Piotra Niteckiego*³⁸ oraz pocztu biskupów³⁹.

Osobną grupę stanowią prace ogólne o soborze laterańskim IV, poczynając od dokumentów źródłowych, poprzez monografie, a na artykułach kończąc. Pozycją niezastąpioną są na pewno źródła wydane przez księży Arkadiusza Barona i Henryka Pietrasa⁴⁰. Z klasycznych prac trzeba wspomnieć jeszcze raz takich autorów, jak Achille Luchaire⁴¹, Józef Umiński⁴², a także Raymond Foreville⁴³. Z artykułów na szczególną uwagę zasługują te, które mówią o udziale Polaków⁴⁴ w soborach, ale również te bardziej uniwersalne⁴⁵.

Mając na uwadze całą tę bazę naukową, należy stwierdzić, że wiele z tych pozycji – zarówno na gruncie krajowym, jak i zagranicznym – powstało dzięki ważnemu odkryciu, jakiego dokonał na początku XX wieku wspomniany już wcześniej prof. Luchaire. Ten francuski mediewista – profesor

33 *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* t. 1–39, Hrsg. T. Bautz, Hamm 1975 – Nordhausen 2018.

34 *Encyklopedia katolicka*, t. 1–2, Lublin 1989–2014.

35 *Encyklopedia Kościoła*, t. 1–2, opr. F. L. Cross i E. A. Livingstone, Warszawa 2004.

36 G. Moroni, *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica*, t. 1–103, Venezia 1840–1861.

37 *Słownik biograficzny historii Polski*, t. 1–2, red. J. Chodera i F. Kiryk, Wrocław–Warszawa–Kraków 2005.

38 P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965–1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000.

39 K. R. Prokop, *Poczet biskupów krakowskich*, Kraków 1999; K. R. Prokop, *Arcybiskupi gnieźnieńscy w Tysiącleciu*, Kraków 2000; J. Pater, *Poczet biskupów wrocławskich*, Wrocław 2000.

40 *Dokumenty soborów powszechnych*, t. 2 (869–1312), układ i oprac. ks. A. Baron i ks. H. Pietras, Kraków 2007 (konstytucje Soboru Laterańskiego IV znajdują się na s. 220–325: tekst łaciński i polski).

41 A. Luchaire, *Innocent III. Le concil de Latran et la réforme de l'Église*, Paris 1908.

42 J. Umiński, *Czwarty Sobór Laterański i udział w nim Polscy*, „Przegląd Powszechny” 42 (1925) z. 167, s. 210–234 oraz z. 168, s. 42–69.

43 R. Foreville, *Latran I, II, III et Latran IV*, Paris 1965.

44 J. Kłoczowski, *Solus de Polonia... Polacy na soborach powszechnych XII–XIII wieku*, w: *Cultus et cognitio. Studia z dziejów średniowiecznej kultury*, red. S. K. Kuczyński, T. Lalik, Warszawa 1976, s. 259–265; T. Silnicki, *Sobory powszechne a Polska*, Warszawa 1962.

45 K. Schatz, *Sobory powszechne. Punkty zwrotne w historii Kościoła*, Kraków 2001, s. 104–108; R. Minnerath, *Sobory*, Warszawa 2004, s. 64–68; F. Béchau, *Historia soborów*, Kraków 1998, s. 119–125; J. Dyl, *Sobory powszechne w drugim tysiącleciu chrześcijaństwa*, Tarnów 1997, s. 41–49; J. Keller, *Sobory powszechne w średniowieczu*, w: *Katolicyzm średniowieczny*, red. J. Keller, Warszawa 1977, s. 133–137; A. Garcia y Garcia, *Lateran, Kozilien*, w: *Lexikon der Kirchengeschichte*, t. 1, Hrsg. B. Steimer, Freiburg 2001, s. 961–973 (Konzil von 1215: s. 966–971).

na uniwersytecie w Bordeaux, a potem na uniwersytecie w Paryżu⁴⁶ – dał historykom średniowiecza niezwykle ważne narzędzie, jakim była nieznaną dotąd listą miejscowości, z których przybyli biskupi na sobór laterański IV w 1215 roku. Luchaire – jak sam potem zanotował⁴⁷ – podczas krótkiego urlopu w Zurychu w lipcu 1905 roku przez przypadek odkrył tę listę, gdy w jego rękach znalazł się rękopis o sygnaturze C 148 przechowywany w tamtejszej bibliotece kantonalnej. Odnaleziony tekst rozpoczyna się od słów: „Nomina cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum...”, sugerując, że w dokumencie będą podane imiona kardynałów, patriarchów, arcybiskupów i biskupów. W rzeczywistości jednak wymienione są tylko łacińskie nazwy miejscowości, z których przybyli biskupi na IV sobór laterański. Wyjątek stanowi jedynie pierwsza część dokumentu, gdzie rzeczywiście pojawia się kilka imion, ale i tak nie wszystkich. Na pierwszym miejscu wymieniony jest oczywiście papież Innocenty III, jako *catolice ecclesie episcopus* oraz 14 kardynałów przybyłych na Lateran z rzymskich bazylik. Pominięte zostały natomiast imiona purpuratów z pięciu diecezji podmiejskich Rzymu (Frascati, Palestrina, Ostia, Porto i Albano).

Opublikowany przez prof. Luchaire’a tekst wzbudził, rzecz jasna, wśród historyków zainteresowanie, ale i oburzenie. Oburzeni byli przede wszystkim naukowcy niemieccy. Hermann Krabbo we wspomnianym już przeze mnie artykule napisał, że francuski uczyony nie okazał zbyt wiele życzliwości bibliotekarzom z Zurychu⁴⁸. Z relacji bibliotekarza Jak[oba] Wernera wynika, że prof. Luchaire szukał materiałów o Innocentym III i o takie dokumenty zapytał w bibliotece kantonalnej 3 lipca 1905 roku. Otrzymał wtedy niezbędne książki oraz rękopis o sygnaturze C 148, który zawierał protokół z soboru laterańskiego IV z roku 1215, szczególnie godny uwagi ze względu na załączoną listę uczestników. Francuski mediewista pracował potem nad tym manuskryptem przez kilka dni, po czym wyjechał, nie mówiąc nic więcej. W listopadzie na spotkaniu środowiska antykwarycznego okazało się jednak, że prof. Luchaire opublikował listę uczestników w artykule *Un document retrouvé*, twierdząc, że w jego rękach zaginiony spis otrzymał niejako drugą szansę⁴⁹. Zdaniem Wernera lista, choć nie była nigdy drukowana, to jednak była znana już od XVI wieku⁵⁰. Mając na uwadze

46 Zob. Luchaire Achille, w: *Britannica. Edycja polska*, t. 24, Poznań 2001, s. 54.

47 Por. A. Luchaire, *Un document...*, s. 560.

48 Por. H. Krabbo, *Die deutschen Bischöfe...*, s. 276.

49 Por. J. Werner, *Nachlese aus Zürcher...*, s. 577.

50 Zob. tamże, s. 577.

te słowa (zarówno jednego, jak i drugiego naukowca z Niemiec), możemy oczywiście mieć wątpliwości, czy prof. Luchaire słusznie postąpił, choć dla historyków ważne są fakty. Świat nauki z początkiem XX wieku otrzymał przecież dokument rzucający nowe światło na sobór, który zgromadził tak wielką liczbę pasterzy Kościoła. Biskupi biorący w nim udział wyjeżdżali z Rzymu z programem duszpasterskim opartym o trzy filary: kaznodziejstwo, spowiednictwo i Eucharystię⁵¹.

Tworząc poniższą tabelę z imionami biskupów (choć nie wszystkimi), chciałem pokazać ludzi odpowiedzialnych za Kościół na początku XIII wieku, którzy z programu duszpasterskiego mieli stworzyć reformę dla całego Kościoła, zwłaszcza w swoich diecezjach i prowincjach kościelnych. Realizacją tego programu miały zająć się w szczególności nowe zakony: dominikanie i franciszkanie⁵², które rodziły się niemal w tym samym czasie, co sobór laterański IV – „sobór szczególnie ważny, na którym wytyczono na trzysta następnych lat wielkie linie kościelnego duszpasterstwa”⁵³. Swoją wielką wkład mieli w to dzieło włożyć niżej wymienieni biskupi.

⁵¹ Por. G. Ryś, *Kościół a państwo...*, s. 414.

⁵² Por. J. Kracik, G. Ryś, *Dziesięć wieków diecezji krakowskiej*, Kraków 1998, s. 74.

⁵³ J. Kłoczowski, L. Müllerowa, J. Skarbek, *Zarys dziejów Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 1986, s. 40.

ANEKS

Biskupi obecni na soborze laterańskim IV (1215)

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
I.	PAPIEŻ I KARDYNAŁOWIE⁵⁴			
1.	<i>Innocentius</i> ⁵⁵ (8 I 1198 – 16 VII 1216) ⁵⁶		<i>Innocentius catolice ecclesie episcopus</i>	papież
2.	<i>Nicolaus de Romanis</i> ⁵⁷ (5 V 1205 – 14? IX 1219) ⁵⁸	Frascati	<i>Tusculanus Tusculum, -i</i>	kardynał- biskup
3.	<i>Guido Papareschi</i> (9 I 1207 – 22 VIII 1221) ⁵⁹	Palestrina	<i>Palestrinus</i> ⁶⁰ Praeneste, -is	kardynał- biskup
4.	<i>Hugo(linus)</i> ⁶¹ (24 V 1206 – 19 III 1227) ⁶²	Ostia	<i>Hostiensis</i> ⁶³ Ostia, -ae	kardynał- biskup
5.	<i>Benedictus</i> (1212–1216) ⁶⁴	Porto	<i>Portuensis</i> Portus, -us	kardynał- biskup

54 Opis poszczególnych części dał A. Luchaire w tekście francuskim. Zob. tenże, *Un document...*, s. 563–567.

55 Innocenty III zanim został papieżem nosił imiona Jan Lotar i pochodził z hrabiów Segni. Por. *Hierarchia catholica...*, s. 3. Zob. także T. Kölzer, *Innozenz III*, w: *Lexikon der Päpste und des Papsttums*, Hrsg. B. Steimer, Freiburg 2001, s. 157–161.

56 *Hierarchia catholica...*, s. 3.

57 Mikołajowi z Rzymu (*Nicolaus de Romanis*) przysługiwał w Wiecznym Mieście tytuł wielkiego penitencjarza (*Poenitentarius Maior*). Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 4, przypis 2.

58 Tamże, s. 4.

59 *Series episcoporum...*, s. XVII.

60 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Praenestin(us)*. Zob. *Annuario Pontificio*, Città del Vaticano 2011, s. 541.

61 Hugo(linus) był krewnym papieża Innocentego III. Pochodził również z hrabiów Segni. To późniejszy papież Grzegorz IX. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 3 wraz z przypisem 2.

62 *Hierarchia catholica...*, s. 3 i 5.

63 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Ostien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 532.

64 *Hierarchia catholica...*, s. 36.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
6.	<i>Pelagius Galvani</i> O.S.B. ⁶⁵ (5 VIII 1213 – 8 III 1229) ⁶⁶	Albano	<i>Albanensis</i> Albanum, -i	kardynał- -biskup
7.	<i>Cinthius</i> (1191–1217) ⁶⁷	z (bazyliki) św. Wawrzyńca w Lucynie RZYM	<i>Cintius item Sancti Laurentii in Lucina</i>	kardynał- -prezbiter
8.	<i>Cinthius</i> (<i>Cencius Sabellus</i>) ⁶⁸ (? – 18 VII 1216) ⁶⁹	z (bazyliki) świętych Jana i Pawła RZYM	<i>Cintius item Sanctorum Johannis et Pauli</i>	kardynał- -prezbiter
9.	<i>Leo Brancaleo</i> (19 III 1202 – 23 III 1224) ⁷⁰	z (bazyliki) świętego Krzyża w Jerozolimie RZYM	<i>Leo item Sancte Crucis et Jherusalem</i>	kardynał- -prezbiter
10.	<i>Petrus Saxonis</i> ⁷¹ (4 V 1206 – 31 V 1219) ⁷²	z (bazyliki) świętej Pudencjany RZYM	<i>Petrus item Sancte Pudentiane</i>	kardynał- -prezbiter
11.	(<i>Jacobus</i>) <i>Guala</i> (30 IX 1211 – 30 VI 1227) ⁷³	z (bazyliki) świętego Marcina RZYM	<i>Guala item Sancti Martini</i>	kardynał- -prezbiter
12.	<i>Joannes de Columna</i> (15 III 1212 – 17 I 1244) ⁷⁴	z (bazyliki) świętej Praksedy RZYM	<i>Johannes item Sancte Praxedes</i>	kardynał- -prezbiter
13.	<i>Stephanus de Ceccano</i> O.Cist. (4 XI 1213 – 23 IX 1227) ⁷⁵	z bazyliki Dwunastu Apostołów RZYM	<i>Stephanus basilice XII apostolorum</i>	kardynał- -prezbiter
14.	<i>Robertus Cursonus</i> ⁷⁶ (<i>de Corzon</i>) (? – 31 V 1219) ⁷⁷	z (bazyliki) świętego Szczepana na wzgórzu Celio RZYM	<i>Robertus Sancti Stephani in Celio Monte</i>	kardynał- -prezbiter

⁶⁵ Zob. J. M. Powell, *P. Galvani*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 6, München 2002, s. 1861.

⁶⁶ *Hierarchia catholica*..., s. 4.

⁶⁷ Tamże, s. 43.

⁶⁸ Późniejszy papież Honoriusz III.

⁶⁹ *Hierarchia catholica*..., s. 5.

⁷⁰ Tamże, s. 4.

⁷¹ Tamże, s. 5.

⁷² Tamże, s. 4.

⁷³ Tamże.

⁷⁴ Tamże.

⁷⁵ Tamże.

⁷⁶ Zob. R. Peppermüller, *R. de Courson*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 7, München 2002, s. 903–904.

⁷⁷ *Hierarchia catholica*..., s. 5.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
15.	<i>Guido Pierleone</i> (30 V 1205 – 27 IV 1221) ⁷⁸	z (bazyliki) świętego Mikołaja w więzieniu Tulliano RZYM	<i>Guido Sancti Nocolai in carcere Tulliano</i>	kardynał- diakon
16.	<i>Octavianus</i> (4 V 1206 – 31 VII 1231) ⁷⁹	z (kościół) świętych Sergiusza i Bakchusa RZYM	<i>Octavianus Sanctorum Sergii et Bachi</i>	kardynał- diakon
17.	<i>Gregorius de Crescentio</i> (22 VI 1206 – 9 V 1226) ⁸⁰	z (kościół) świętego Teodora RZYM	<i>Gregorius Sancti Theodori</i>	kardynał- diakon
18.	<i>Joannes</i> (4 V 1206 – 1216) ⁸¹	z (kościół) świętych Kosmy i Damiana RZYM	<i>Johannes Sanctorum Cosme et Damiani</i>	kardynał- diakon
19.	<i>Petrus Duacensis</i> (15 III 1212 – 7 III 1216) ⁸²	z (kościół) świętej Marii na Aguiro RZYM	<i>Petrus Sancte Marie in Aquiro</i>	kardynał- diakon
20.	<i>Bertinus (Bertramus)</i> (1212-1216) ⁸³	z (kościół) świętego Jerzego na Velabrum RZYM	<i>Berterannus Sancti Gregorii⁸⁴ in Velum</i>	kardynał- diakon
II.	BISKUPI BEZPOŚREDNIO PODLEGLI PAPIEŻOWI			
21.	<i>Jacobus Antonius Colonna</i> (1209-?) ⁸⁵	Tivoli	<i>Tiburtinus</i> Tibur, -uris	biskup
22.	<i>Joannes</i> (1196-?) ⁸⁶	Anagni	<i>Anagninus</i> Anagnia, -ae	biskup
23.	<i>J.</i> (7 I 1207 – ?) ⁸⁷	Segni	<i>Signinus</i> Signia, -ae	biskup
24.	(?)	Ferentino	<i>Ferentinus</i> Ferentinum, -i	biskup

78 Tamże, s. 4.

79 Tamże.

80 Tamże.

81 Tamże, s. 4 i 49.

82 Tamże, s. 4.

83 Tamże, s. 50.

84 A. Luchaire zauważa w tym miejscu błąd. Powinno być Georgii, a nie Gregorii, bo chodzi o św. Jerzego, a nie o św. Grzegorza.

85 *Hierarchia catholica...*, s. 484.86 *Series episcoporum...*, s. 663.87 *Hierarchia catholica...*, s. 451. Zob. także *Series episcoporum...*, s. 725.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
25.	(?)	Veroli	<i>Verulanus</i> Verulae, -arum	biskup
26.	<i>Simeon</i> (1203–1224) ⁸⁸	Terracina	<i>Teracensis</i> ⁸⁹ Tarracina, -ae = (staroż.: Anxur, -uris)	biskup
27.	<i>Robertus</i> O.Cist. (1210–1227) ⁹⁰	Fondi (Fundii)	<i>Fundanus</i> Fundii, -orum	biskup
28.	<i>Petrus Ismaeli</i> ⁹¹ (6 X 1202 – 1229?) ⁹²	Sutri (Sutrium)	<i>Sutrinus</i> Sutrium, -ii	biskup
29.	<i>Petrus</i> (? – 1 VI 1218) ⁹³	Nepi (Nepeta)	<i>Nepesinus</i> Nepeta, -ae	biskup
30.	<i>Romanus</i> (1204–?) ⁹⁴	Civita Castellana	<i>Civitatiscastellanus</i> ⁹⁵	biskup
31.	(?)	Orte (Hortanum; Horta)	<i>Ortanus</i> ⁹⁶ Horta, -ae	biskup
32.	(?)	Narni	<i>Narniensis</i> Narnia, -ae	biskup
33.	<i>Jacobus</i> (1196 – 13 VI 1217) ⁹⁷	Amelia	<i>Ameliensis</i> ⁹⁸ Ameria, -ae	biskup
34.	<i>Borgondius</i> (6 X 1206 – ?) ⁹⁹	Bagnoregio (Balneoregium)	<i>Balneoregensis</i> ¹⁰⁰ Balneoregium, -ii	biskup
35.	<i>Capitan(er)ius</i> (23 II 1213 – 1217) ¹⁰¹	Orvieto	<i>Urbevetanus</i> Urbiventum, -i	biskup
36.	<i>Rusticus Brancaleoni</i> (1 IX 1179 – 12 III 1218) ¹⁰²	Todi	<i>Tudertinus</i> Tudertum, -i	biskup

88 *Series episcoporum...*, s. 732.

89 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Terracinen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 391.

90 *Hierarchia catholica...*, s. 256.

91 Petrus Ismaeli był nauczycielem Innocentego III w czasie studiów rzymskich. Zob. A. P. Bagliani, *Kościół rzymski od Innocentego III...*, s. 445.

92 *Hierarchia catholica...*, s. 469. Zob. także *Series episcoporum...*, s. 730.

93 *Hierarchia catholica...*, s. 363.

94 Tamże, s. 190.

95 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Civitatis Castellanae*. Zob. *Annuario...*, s. 179.

96 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Hortan(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 949.

97 *Series episcoporum...*, s. 662.

98 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Amerin(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 731.

99 *Series episcoporum...*, s. 670.

100 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Balneoregien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 845.

101 *Series episcoporum...*, s. 711.

102 Tamże, s. 734.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
37.	<i>Joannes Toscolani</i> (1206 ¹⁰³ - 1231) ¹⁰⁴	Perugia	<i>Perusinus</i> Perusia, -ae	biskup
38.	<i>Hermannus</i> (1215-1230) ¹⁰⁵	Chiusi	<i>Ciusinus</i> ¹⁰⁶ Clusium, -ii	biskup
39.	<i>Joannes</i> (1206-1226) ¹⁰⁷	Città di Castello	<i>Castellanus</i> ¹⁰⁸ Tifernum Tiberinum, -i	biskup
40.	<i>Martinus</i> (1212-1236) ¹⁰⁹	Arezzo	<i>Aretinus</i> ¹¹⁰ Arretium, -ii	biskup
41.	<i>Rainerius</i> (I 1193-1219) ¹¹¹	Fiesole	<i>Fesulanus</i> Fesulae, -arum (Faesulae, -arum)	biskup
42.	<i>Joannes de Velletri</i> (1205-1231) ¹¹²	Florencja (Firenze)	<i>Florentinus</i> Florentia, -ae	biskup
43.	<i>Rolandus</i> (1206-?) ¹¹³	Castro (Castrum)	<i>Castrensis</i>	biskup
44.	(?)	(?)	<i>Susanus</i>	biskup
45.	<i>Paganus de Ardenghesca</i> (1213 - 27 VIII 1239) ¹¹⁴	Volterra	<i>Vulterranus</i> ¹¹⁵ Volaterra, -ae (Volaterrae, -arum)	biskup
46.	<i>Soffredus Soffredi</i> (1211-1222) ¹¹⁶	Pistoia	<i>Pistoriensis</i> Pistorium, -ii	biskup
47.	<i>Gualterus</i> (1209-?) ¹¹⁷	Lucca	<i>Lucensis</i> Luca, -ae	biskup
48.	<i>Marsuchius</i> (<i>Marsuccus de Gaetani</i>) (1213 ¹¹⁸ - 1221) ¹¹⁹	Luni	<i>Lunensis</i> Luna, -ae	biskup

103 Wcześniej (od roku 1204) był biskupem diecezji Aquila. Zob. *Hierarchia catholica*..., s. 98.

104 Tamże, s. 396.

105 Tamże, s. 195.

106 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Clusin(us)*. Zob. *Annuario*..., s. 476.

107 *Hierarchia catholica*..., s. 190.

108 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Civitas Castellii o Tifernaten(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 175.

109 *Series episcoporum*..., s. 742.

110 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Arretin(us)*. Zob. *Annuario*..., s. 54.

111 *Series episcoporum*..., s. 749.

112 *Hierarchia catholica*..., s. 250.

113 Tamże, s. 173.

114 Tamże, s. 536.

115 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Volaterran(us)*. Zob. *Annuario*..., s. 789.

116 *Hierarchia catholica*..., s. 400.

117 Tamże, s. 313.

118 Wcześniej (od roku 1211) był biskupem diecezji Massa Maritima. Zob. tamże, s. 329.

119 Tamże, s. 317.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
49.	<i>Rolandus</i> (1214 – 27 IV 1231) ¹²⁰	Ferrara	<i>Ferrariensis</i> Ferraria, -ae	biskup
50.	<i>(S.) Fulco (Scotti)</i> ¹²¹ (1210–1216) ¹²²	Piacenza	<i>Placentinus electus</i> Placentia, -ae	biskup
51.	<i>Rodobaldus Sangregorio</i> (1213–1215) lub <i>Gregorius Crescenzi</i> (1215–1216) ¹²³	Pawia (Pavia)	<i>Papiensis</i> Papua, -ae	biskup
52.	<i>Robertus de Mehun</i> (1215 – 21 XII 1219) ¹²⁴	Le Puy (-en-Velay)	<i>Aniciensis</i> Anicium, -ii	biskup
53.	<i>Joannes</i> (IX 1189 – 8 II 1243) ¹²⁵	Oviedo	<i>Ovetensis</i> Ovetum, -i	biskup
54.	<i>Mauritius</i> (1213 – 12 X 1238) ¹²⁶	Burgos	<i>Burgensis</i> Burgi, -orum = Burgum de Oca, -i	biskup
55.	<i>Rodericus Alvarez</i> (VII 1209 – 8 III 1232) ¹²⁷	Leon	<i>Legionensis</i> Legio, -onis	biskup
56.	(?)	Marsi (Avezzano)	<i>Marsicanus</i> ¹²⁸ Marsi, -orum	biskup
57.	<i>Oddo (Othon)</i> (1207–1232?) ¹²⁹	Valva	<i>Valvensis</i> Valva, -ae	biskup
58.	<i>Gualdericus</i> (<i>Gualtericus</i>) O.Cist. (1200–1215) lub <i>Anastasius Venantii</i> (1215–1216) ¹³⁰	Penne	<i>Pennensis</i> ¹³¹ Pinnae, -arum	biskup
59.	<i>Bartholomaeus</i> (1192–1227) ¹³²	Chieti	<i>Theatinus</i> Theate, -is	biskup

120 Tamże, s. 247. Zob. także *Series episcoporum...*, s. 694.

121 Od 1216 roku Fulco był biskupem diecezji Pawia. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 389.

122 Tamże, s. 401.

123 *Series episcoporum...*, s. 800.

124 *Hierarchia catholica...*, s. 91.

125 *Series episcoporum...*, s. 58.

126 *Hierarchia catholica...*, s. 151.

127 Tamże, s. 299.

128 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Marsorum*. Zob. *Annuario...*, s. 66.

129 *Series episcoporum...*, s. 928.

130 *Hierarchia catholica...*, s. 394.

131 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Pinnen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 560.

132 *Series episcoporum...*, s. 875.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
60.	<i>Philippus</i> (13 X 1212 – ?) ¹³³	Troia	<i>Troianus</i> Troia, -ae = Accana, -ae	biskup
61.	<i>Richerius</i> (1213–1224) ¹³⁴	Melfi	<i>Melfensis</i> ¹³⁵ Melphis, -is	biskup
62.	(?)	Rapolla	<i>Rapollanus</i> ¹³⁶ Rapolla, -ae	biskup
63.	<i>Pantaleo</i> (8 VIII 1212 – 1220) ¹³⁷	Ravello (Rebellum)	<i>Ravellensis</i> ¹³⁸	biskup
64.	<i>Raynaldus</i> (IV 1182 – ?) lub <i>Guilielmus</i> (? – I 1222) ¹³⁹	Bisignano	<i>Bissianus</i> ¹⁴⁰	biskup
65.	<i>Albertus de Buxhoevden</i> ¹⁴¹ (1198 – 17 I 1229) ¹⁴²	Ryga ŁOTWA	<i>De Livonia</i>	arcybiskup [biskupstwo misyjne]
66.	<i>Theodericus</i> O. Cist. (30 X 1213 – 18 VII 1218) ¹⁴³	Dorpat (Tartu) ESTONIA	<i>De Hestia</i>	biskup [biskupstwo misyjne]
III.	ORIENT			
67.	<i>G(ervasius)</i> (XI 1215 ¹⁴⁴ – 8 XI 1219) ¹⁴⁵	Konstantynopol	<i>Constantinopolitanus</i> Constantinopolis, -is	patriarcha
68.	<i>Petrus</i> (1215–?) ¹⁴⁶	Aradus (obok Trypolisu)	<i>Aradiensis</i>	arcybiskup

133 Konsekrowany na biskupa w bazylice laterańskiej przez samego papieża. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 499.

134 *Series episcoporum...*, s. 896.

135 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Melphien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 459.

136 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Rapollen(sis)*. Zob. tamże.

137 *Hierarchia catholica...*, s. 414.

138 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Rebellen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 961.

139 *Series episcoporum...*, s. 858.

140 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Bisinianen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 193.

141 Zob. M. Hellmann, *A. I.*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 1, München 2002, s. 285–286.

142 Wcześniej kanonik w Bremie. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 420.

143 Tamże, s. 472.

144 Wcześniej był arcybiskupem Heraklei. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 273, przypis 1.

145 Tamże, s. 205.

146 *Series episcoporum...*, s. 434.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsceowość)	Godność
69.	<i>Guarinus</i> (11 III 1210 ¹⁴⁷ – ?) ¹⁴⁸	Saloniki (Thessaloniki)	<i>Thessalonicensis</i> Thessalonica, -ae	arcybiskup
70.	<i>Antelmus</i> ¹⁴⁹ (24 IV 1207 – ?) ¹⁵⁰	Patras (Patrae veteres)	<i>Patracensis</i> ¹⁵¹	arcybiskup
71.	<i>Jo[annes]</i> (1210–?) ¹⁵²	Methone (Metone)	<i>Mothonensis</i> ¹⁵³	biskup
72.	<i>N.</i> (1210–?) ¹⁵⁴	Coron (Koroni)	<i>Coronensis</i>	biskup
73.	(?)	Amyclae	<i>Amiclensis</i>	biskup
74.	<i>Joannes</i> ¹⁵⁵ (1215–?) ¹⁵⁶	Neopatras (Novae Patrae; Patrajik)	<i>Neopatrens</i>	arcybiskup
75.	<i>Gualterus</i> (22 V 1212 – ?) ¹⁵⁷	Korynt	<i>Corinthiensis</i> Corinthus, -i	arcybiskup
76.	(?)	Argos	<i>Argolicensis</i> ¹⁵⁸	biskup
77.	<i>A.</i> (4 X 1210 – ?) ¹⁵⁹	Teby	<i>Thebanus</i> Thebae, -arum	arcybiskup
78.	(?)	Castoria	<i>Castoriensis</i>	biskup
79.	(?)	(?)	<i>Methelinus</i>	arcybiskup
80.	<i>Berardus</i> (1208–1223?) ¹⁶⁰	Ateny	<i>Atheniensis</i> Athenae, -arum	arcybiskup
81.	<i>J.</i> (1200–?) ¹⁶¹	Abelon ¹⁶²	<i>Abelonensis</i>	biskup

147 Wcześniej (od 30 III 1207 roku) był arcybiskupem metropolii Verissa (Feretschik). Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 522, przypis 1.

148 Tamże, s. 484.

149 Mnich z opactwa Cluny. Zob. tamże, s. 393, przypis 2.

150 Tamże, s. 393.

151 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Patren(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 953.

152 *Series episcoporum...*, s. 431.

153 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Methonen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 932.

154 *Series episcoporum...*, s. 431.

155 Mnich z klasztoru benedyktyńskiego Gembloux (diecezja Leodium). Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 362, przypis 2.

156 Tamże, s. 362.

157 Tamże, s. 210.

158 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Argen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 838.

159 Biskup nieznan z imienia. Był kapłanem cesarza Konstantynopola. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 482.

160 *Series episcoporum...*, s. 430.

161 Tamże, s. 431.

162 Na wyspie Nigripontis. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 65.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsceowość)	Godność
82.	<i>Theodorus</i> ¹⁶³ (8 XII 1208 – ?) ¹⁶⁴	Negroponte	<i>Nigripontensis</i>	biskup
83.	<i>Bartholomaeus</i> (5 X 1208 – ?) ¹⁶⁵	Cardica (Gardiki)	<i>De provincial Larissensi Cardicensis</i>	biskup
84.	<i>Bandinus</i> (1200–1215) ¹⁶⁶	Antarados (Antaradus; Tartus; Tortosa)	<i>Anteradensis</i> ¹⁶⁷	biskup
85.	(?) ¹⁶⁸	Antiochia	<i>vicarius patriarche Antiocensis</i> ¹⁶⁹ Antiochia, -ae	zastępca patriarchy
86.	<i>Ieremias</i> ¹⁷⁰ (?)	Antiochia ¹⁷¹	<i>Patriarcha seu primas Marronitarum</i> ¹⁷²	patriarcha lub prymas ¹⁷³
87.	<i>Radulfus</i> (1214–?) ¹⁷⁴	Jerozolima	<i>Patriarcha Jerosolymitanus</i> ¹⁷⁵ Hierosolyma, -orum	patriarcha
88.	<i>(Joscius)</i> ¹⁷⁶ (16 VIII 1203 – ?) ¹⁷⁷	Tyr	<i>Tirensis</i> ¹⁷⁸ Tyrys, -i	arcybiskup
89.	(?)	Sebaste	<i>Sebastensis</i> ¹⁷⁹	biskup

163 Powrócił ze schizmy w 1205 roku. Zob. tamże, s. 367.

164 Tamże.

165 Tamże, s. 166.

166 Tamże, s. 92.

167 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Antaradien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 833.

168 Patriarchą Antiochii był Piotr II z Amalfi (*Petrus* O.Cist., 5 III 1209 –?). Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 93.

169 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Antiochen(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 3.

170 Zob. B. Modzelewska, *Maronicki Kościół*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 11, red. E. Ziemann, Lublin 2006, s. 1428.

171 Do 1440 roku siedziba patriarchy była przenoszona 13 razy, stąd nie jest pewna siedziba przywódcy duchowego maronitów. Por. tamże, s. 1428.

172 Tamże, s. 1427–1432.

173 Dopiero w 1469 roku papież Paweł II użył tytułu „maronicki patriarcha Antiochii”. Weźniejszej mówiono „patriarcha Maronitów lub prymas”. Por. tamże, s. 1428.

174 *Hierarchia catholica...*, s. 275.

175 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Hierosolymitan(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 6.

176 Być może również biskup Sydonu. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 505.

177 Tamże.

178 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Tyren(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 996.

179 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Sebasten(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 970.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
90.	Regnier (Raynerius) (1207–1224) ¹⁸⁰	Betlejem	Bethlemitanus ¹⁸¹ Bethlehem	biskup
IV.	NIEMCY			
91.	Eberhardus (de Regensburg) ¹⁸² (20 IV 1200 – 1 XII 1246) ¹⁸³	Salzburg	Salzburgensis ¹⁸⁴ Salisburgum, -i	arcybiskup
92.	Henricus (de Petovia) (IX 1214 – 7 IX 1217) ¹⁸⁵	Gurk	Gurcensis Gurcum, -i	biskup
93.	Conradus de Rodeneck (Rodank) (1200 – 14 X 1217) ¹⁸⁶	Brixen	Brixensis ¹⁸⁷ Brixina, -ae	biskup
94.	Ulricus de Andechs - Diessen (1215 – 31 X 1221) ¹⁸⁸	Pasawa (Passau)	Pactaviensis ¹⁸⁹ electus Passavia, -ae	biskup
95.	Sigfridus (de Eppenstein) ¹⁹⁰ (21 III 1202 – 9 IX 1230) ¹⁹¹	Moguncja [Mainz]	Maguntinus ¹⁹² Moguntia, -ae	arcybiskup
96.	Arnoldus (1209 – 24 XII 1221) ¹⁹³	Chur	Curienis Curia Raetorum, -ae	biskup
97.	Conradus de Tegerfeld (16 IV 1209 – 19 II 1233) ¹⁹⁴	Konstancja	Constantiensis Constantia, -ae	biskup

180 *Series episcoporum...*, s. 516.

181 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Bethlemitan(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 849.

182 Wcześniej (od roku 1196) *Eberhardus de Truchsen (Regensburg)* był biskupem Brixen. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 148. Zob. także H. Koller, *E. II.*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 3, München 2002, s. 1521–1522.

183 *Hierarchia catholica...*, s. 432.

184 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Salisburgen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 636.

185 *Hierarchia catholica...*, s. 269.

186 Tamże, s. 148. Zob. także *Series episcoporum...*, s. 265.

187 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Brixinen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 109.

188 *Hierarchia catholica...*, s. 392.

189 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Passavien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 551.

190 Wcześniej był proboszczem kościoła św. Piotra w Moguncji. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 321, przypis 2. Zob. także A. Gerlich, *S. II.*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 7, München 2002, s. 1866–1867.

191 *Hierarchia catholica...*, s. 321.

192 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Moguntin(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 431.

193 *Hierarchia catholica...*, s. 219.

194 Tamże, s. 204.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
98.	Andreas de Guttstein ¹⁹⁵ (22 XI 1215 – 30 VII 1224) ¹⁹⁶	Praga	Pragensis Praga, -ae	biskup
99.	Otto de Lobdenburg (VIII 1207 – 5 XII 1223) ¹⁹⁷	Würzburg	Herbipolensis Herbipölis, -is	biskup
100.	Robertus ¹⁹⁸ Anglus ¹⁹⁹ O.Cist. (1201 – 4 VII 1240) ²⁰⁰	Ołomuniec	Ulmocensis ²⁰¹ Olomucium, -ii	biskup
101.	Ekbertus de Meran ²⁰² (22 XII 1203 – 5 VI 1237) ²⁰³	Bamberg	Babenbergensis ²⁰⁴ Bamberga, -ae	biskup
102.	Hugo Pierrepont (3 III 1200 – 12 IV 1229) ²⁰⁵	Leodium /Liège, Lüttich/	Leodiensis Leodium, -ii	biskup
103.	Conradus de Diepholz (1209 – 26 VI 1236) ²⁰⁶	Minden	Mindensis	biskup
104.	Bertoldus (1210 – 15 IV 1230) ²⁰⁷	Lubeka	Lubicensis	biskup
105.	Brunwardus (1192 – 14 I 1238) ²⁰⁸	Schwerin	Huerinensis	biskup

195 Zob. P. Hilsch, A., w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 1, München 2002, s. 603; tenże, *Der Kampf um die Libertas ecclesiae im Bistum Prag*, w: *Bohemia Sacra. 1000 Jahre Christentum in Böhmen*, Hrsg. F. Seibt, Düsseldorf 1974, s. 295–306.

196 *Hierarchia catholica*..., s. 408.

197 Tamże, s. 273.

198 Zob. F. Machilek, *Reformorden und Ordensreformen in den böhmischen Ländern vom 10. bis 18. Jahrhundert*, w: *Bohemia Sacra*..., s. 67.

199 Przeciwno niemu były poważne oskarżenia i dlatego został usunięty z urzędu 18 stycznia 1219 roku. Zob. *Hierarchia catholica*..., s. 376.

200 *Series episcoporum*..., s. 297.

201 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Olomucen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 523.

202 Wcześniej był proboszczem w tamtejszym kościele. Zob. *Hierarchia catholica*..., s. 126, przypis 1.

203 Tamże, s. 126.

204 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Bambergen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 77.

205 *Hierarchia catholica*..., s. 301.

206 Tamże, s. 342.

207 Tamże, s. 311.

208 *Series episcoporum*..., s. 310.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
106.	<i>Theodericus de Wied</i> (24 XI 1212 – 27 III 1242) ²⁰⁹	Trewir	<i>Treverensis</i> ²¹⁰ Augusta Trevirorum, -ae	arcybiskup
107.	<i>Robertus de Grandpré</i> (VIII 1208 – 1217) ²¹¹	Verdun	<i>Virdunensis</i> ²¹² Virodunum, -i	biskup
108.	<i>Reinaldus de Chantilly</i> (1210 – 10 IV 1217) ²¹³	Toul	<i>Tullensis</i> Tullum, -i	biskup
109.	<i>A(lbertus de Kevernburg)</i> ²¹⁴ (25 II 1206 – 15 X 1232) ²¹⁵	Magdeburg	<i>Magdeburgensis</i>	arcybiskup
110.	<i>S(i)ge)bodo</i> (1206–1219) ²¹⁶	Havelberg	<i>Havelburgensis</i>	biskup
111.	<i>(B)alduinus</i> (5 X 1207 – 31 V 1217) ²¹⁷	Brandenburg	<i>Brandenburgensis</i>	biskup
112.	(?)	DANIA	<i>De Datia</i> Dania, -ae	biskup
V.	FRANCJA WŁAŚCIWA			
113.	<i>Rainaldus Forez</i> (1193 – 22 X 1226) ²¹⁸	Lyon	<i>Lugdunensis</i> Lugdunum, -i	arcybiskup
114.	<i>Guilelmus de Joinville</i> ²¹⁹ (1209–1219) ²²⁰	Langres	<i>Lingonensis</i> Lingones, -um	biskup
115.	<i>Pontius de Villars</i> ²²¹ (1199 – 30 I 1221) ²²²	Mâcon	<i>Matisconensis</i> Matisco, -onis	biskup

209 *Hierarchia catholica*..., s. 495.

210 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Treviren(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 750.

211 *Hierarchia catholica*..., s. 530.

212 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Virodunen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 779.

213 *Hierarchia catholica*..., s. 502.

214 Wcześniej był prepozytem w Magdeburgu. Zob. tamże, s. 320. Zob. także F. W. Bautz, Albrecht II, w: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, t. 1, Herzberg 1975, s. 91–92.

215 *Hierarchia catholica*..., s. 320.

216 Tamże, s. 272.

217 *Series episcoporum*..., s. 262.

218 *Hierarchia catholica*..., s. 316.

219 24 kwietnia 1219 roku został arcybiskupem Reims. Zob. tamże, s. 419.

220 Tamże, s. 307.

221 Zrezygnował z tego biskupstwa w 1221 roku. Zob. tamże, s. 330, przypis 1.

222 Tamże, s. 330.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
116.	<i>Petrus de Corbolio</i> ²²³ (XII 1200 – 3 VI 1222) ²²⁴	Sens	<i>Senonensis</i> Senōnes, -um	arcybiskup
117.	<i>Reginaldus de Bar (de Monçon)</i> (1182 – 8 XII 1217) ²²⁵	Chartres	<i>Carnotensis</i> ²²⁶ Carnutum, -i	biskup
118.	<i>Manasses de Seignelay</i> (1207–1221) ²²⁷	Orlean	<i>Aurelianensis</i> Aurelia, -ae (Aurelianum)	biskup
119.	<i>Guilelmus de Seignelay</i> ²²⁸ (9 II 1207 – 26 II 1220) ²²⁹	Auxerre	<i>Autissiodorensis</i> ²³⁰ Antissiodorum, -i	biskup
120.	<i>Hervaeus</i> (20 II 1207 – 2 VII 1223) ²³¹	Troyes	<i>Trecensis</i> Treceae, -arum	biskup
121.	<i>Albericus de Humbert (Hautvillers)</i> (1 VII 1207 – 24 XII 1218) ²³²	Reims	<i>Remensis</i> Remi, -orum	arcybiskup
122.	<i>Philippus de Dreux</i> (1175 – 4 XI 1217) ²³³	Beauvais	<i>Belvacensis</i> ²³⁴ Bellovacum, -i	biskup
123.	<i>Joannes de Bethunia</i> (1200 – 27 VII 1219) ²³⁵	Cambrai	<i>Cameracensis</i> Cameracum, -i	biskup
124.	<i>Radulfus (Robertus) de Neuville</i> (X 1203 – 26 III 1221) ²³⁶	Arras	<i>Atrebatensis</i> Atrebatum, -i	biskup

223 Wcześniej (od roku 1199) był biskupem w Cambrai. Zob. tamże, s. 160.

224 Tamże, s. 447.

225 *Series episcoporum...*, s. 536.

226 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Carnuten(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 162.

227 *Hierarchia catholica...*, s. 118.

228 27 kwietnia 1220 roku został biskupem Paryża. Zob. tamże, s. 391.

229 *Series episcoporum...*, s. 502.

230 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Antissiodoren(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 684.

231 *Hierarchia catholica...*, s. 493.

232 *Series episcoporum...*, s. 511.

233 *Hierarchia catholica...*, s. 132.

234 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Bellovacen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 93.

235 *Hierarchia catholica...*, s. 160.

236 Tamże, s. 115.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
125.	Gossuinus (1204 – 29 X 1218) ²³⁷	Tournai	Tornacensis Tornacum, -i	biskup
126.	Adamus (1213–1229) ²³⁸	Thérouanne	Morinensis	biskup
127.	Evrardus (1212 – XI 1222) ²³⁹	Amiens	Ambianensis Ambianum, -i	biskup
128.	Robertus de Chatillon (VI 1210 – 1215) lub Anselmus de Mauny (Rozoy?) (1215 – 3 IX 1238) ²⁴⁰	Laon	Laudunensis Laudunum, -i	biskup
129.	Robertus Poulain (23 VIII 1208 – 4 V 1221) ²⁴¹	Rouen	Rotomagensis ²⁴² Rothomagus, -i	arcybiskup
130.	Robertus de Ableiges (26 II 1206 – 29 I 1231) ²⁴³	Bayeux	Baiocensis Baiocae, -arum	biskup
131.	Jordanus du Hommet (10 I 1202 – 1218) ²⁴⁴	Lisieux	Lexoviensis Lexovium, -ii	biskup
132.	Lucas (16 II 1203 – 30 I 1220) ²⁴⁵	Evreux	Ebroycensis ²⁴⁶ Ebroicae, -arum	biskup
133.	Silvester (25 VI 1202 – 26 VI 1220) ²⁴⁷	Sééz	Sagiensis Sagium, -ii	biskup
134.	Joannes de Faye ²⁴⁸ (4 X 1208 – 23 IV 1228) ²⁴⁹	Tours	Turonensis Turōnes, -um = Caesarodunum, -i	arcybiskup

237 Tamże, s. 489.

238 *Series episcoporum...*, s. 521.

239 Tamże, s. 487.

240 Tamże, s. 559.

241 *Hierarchia catholica...*, s. 425.

242 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Rothomagen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 613.

243 *Hierarchia catholica...*, s. 124.

244 Tamże, s. 304.

245 Tamże, s. 234.

246 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Ebroicen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 238.

247 *Hierarchia catholica...*, s. 427.

248 Wcześniej był dziekanem tamtejszego Kościoła. Zob. tamże, s. 503.

249 Tamże.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
135.	<i>Stephanus de la Bruyère</i> (1213 – 8 II 1227) ²⁵⁰	Nantes	<i>Nannetensis</i> Nannētes, -um	biskup
136.	<i>Silvester</i> (1213–1220) ²⁵¹	Saint- Brieuc	<i>Briocensis</i> Briōcum, -i	biskup
137.	<i>Godefredus Loiz</i> (1179–1216) ²⁵²	Tréguier	<i>Trecorensis</i> Trecorium, -ī	biskup
138.	<i>Joannes</i> (1202–1225) ²⁵³	Saint Pol de Léon	<i>Leonensis</i>	biskup
139.	<i>Girardus de Cros</i> (1209 – 7 VII 1218) ²⁵⁴	Bourges	<i>Bituricensis</i> Bituricae, -arum = Biturix, -igis	arcybiskup
140.	<i>Robertus</i> ²⁵⁵ <i>d'Auvergne</i> ²⁵⁶ (1195–1227) ²⁵⁷	Clermont	<i>Claromontensis</i> ²⁵⁸ Claromons, -ontis	biskup
141.	<i>Joannes de Veirac</i> (? – 1218) ²⁵⁹	Limoges	<i>Lemovicensis</i> Lemovicae, -arum = Lemovicum, -i	biskup
142.	<i>Guilelmus de Carvailon</i> (1208–1234) ²⁶⁰	Cahors	<i>Caturcensis</i> ²⁶¹ Cadurcum, -i	biskup
143.	<i>Petrus de Treille (Trilia)</i> (1 VII 1211 – 1234) ²⁶²	Rodez	<i>Rutenensis</i> ²⁶³ Ruthenae, -arum	biskup
144.	<i>Guilelmus Petri</i> (1185–1227) ²⁶⁴	Albi	<i>Albiensis</i> Albia, -ae	biskup

250 Tamże, s. 355.

251 Tamże, s. 146.

252 *Series episcoporum...*, s. 641.

253 *Hierarchia catholica...*, s. 302.

254 Tamże, s. 138.

255 Zob. E. Lalou, R., w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 7, München 2002, s. 898.

256 3 kwietnia 1227 roku został arcybiskupem Lyonu. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 316.

257 Tamże, s. 192. Zob. także *Series episcoporum...*, s. 538.

258 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Claromontan(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 180.

259 *Series episcoporum...*, s. 565.

260 *Hierarchia catholica...*, s. 177–178.

261 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Cadurcen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 133.

262 *Series episcoporum...*, s. 612.

263 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Ruthenen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 610.

264 *Hierarchia catholica...*, s. 81, przypis 1.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
145.	<i>Guilelmus Amanevi (Amanieu) de Geniès</i> (1207 – 13 IX 1227) ²⁶⁵	Bordeaux	<i>Burdegalensis</i> ²⁶⁶ Burdegala, -ae = Burdigala, -ae	arcybiskup
146.	(?)	Poitiers	<i>Pictaviensis</i> Pictavium, -ii	biskup
147.	<i>Rannulfus de Lastours de Laron</i> (1210–1231) ²⁶⁷	Périgueux	<i>Petragoricensis</i> ²⁶⁸ Petrocorium, -ii	biskup
148.	<i>Arnaldus de Rovinjan (Rovinha)</i> (1209 – 18 VIII 1228) ²⁶⁹	Agen	<i>Agennensis</i> Agennum, -i	biskup
149.	<i>Garsiae de l'Ort (de Horto)</i> (1215 – 12 V 1225) ²⁷⁰	Auch	<i>Auxitanus</i> Augusta Ausc(i)orum, -ae	arcybiskup
150.	<i>Raimundus Guillieme de Donzae</i> (1213–1256) ²⁷¹	Bayonne	<i>Baionensis</i> Baiona, -ae	biskup
151.	<i>Gaillardus d'Orthez</i> (1215 – X 1233) ²⁷²	Dax	<i>Aquensis</i> ²⁷³	biskup
152.	<i>Gaillardus de Mota</i> (1186–1220) ²⁷⁴	Bazas	<i>Basatensis</i> ²⁷⁵	biskup
153.	<i>Raimundus de Benac</i> ²⁷⁶ (1213–1220) ²⁷⁷	Lescar	<i>Lascurtensis</i> ²⁷⁸	biskup
154.	<i>Bernardus de Morlas</i> (1209–1223) ²⁷⁹	Oloron	<i>Ellorensis</i> ²⁸⁰	biskup

265 Tamże, s. 150. Zob. także *Series episcoporum...*, s. 520.

266 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Burdigalen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. III.

267 *Series episcoporum...*, s. 598.

268 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Petrocoricen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 558.

269 *Series episcoporum...*, s. 479.

270 *Hierarchia catholica...*, s. 121.

271 *Series episcoporum...*, s. 508.

272 *Hierarchia catholica...*, s. 97.

273 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Aquae Augustae*. Zob. *Annuario...*, s. 25.

274 Zrezygnował z biskupstwa w 1220 roku. *Hierarchia catholica...*, s. 516. Zob. także *Series episcoporum...*, s. 509.

275 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Bazen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. III.

276 Przeciwno niemu był w 1218 roku wysunięty zarzut, że jego nauka jest niezgodna z wiarą. Por. *Hierarchia catholica...*, s. 295, przypis 1.

277 Tamże, s. 295.

278 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Lascurren(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 92.

279 *Series episcoporum...*, s. 590.

280 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Oloronen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 92.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
155.	<i>Sance (Sancius)</i> (1213-?) ²⁸¹	Saint Lizier (Couserans)	<i>Coseranus</i> ²⁸²	biskup
VI.	ANGLIA I SZKOCJA			
156.	<i>Stephanus de Langton</i> ²⁸³ (17 VI 1207 – 9 VII 1228) ²⁸⁴	Canterbury	<i>Cantuariensis</i> Cantuaria, -ae	arcybiskup, kardynał ²⁸⁵
157.	<i>Benedictus de Sansetun</i> (22 II 1215 – 18 XII 1226) ²⁸⁶	Rochester	<i>Roffensis</i>	biskup
158.	<i>Eustachius</i> (8 III 1198 – 1215) ²⁸⁷	Ely	<i>Elicensis electus</i>	biskup
159.	<i>Hugo Wallis (Wells)</i> ²⁸⁸ (21 VI 1209 – 8 II 1235) ²⁸⁹	Lincoln	<i>Lincolniensis</i> ²⁹⁰	biskup
160.	<i>Guilelmus de Cornhill</i> (25 I 1215 – 19 VIII 1223) ²⁹¹	Coventry	<i>Conventrensis</i>	biskup
161.	<i>Simon de Apulia</i> (5 X 1214 – 9 IX 1223) ²⁹²	Exeter	<i>Exoniensis</i>	biskup
162.	<i>Richardus le Poor</i> (<i>Poore</i>) ²⁹³ (25 I 1215 – 1217) ²⁹⁴	Chichester	<i>Cicestrensis</i>	biskup

281 *Hierarchia catholica*..., s. 203.

282 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Couseranen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 544.

283 Konsekrowany na biskupa w Viterbo przez samego papieża. Zob. *Hierarchia catholica*..., s. 163. Zob. także D. M. Smith, *L., Stephen*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 5, München 2002, s. 1703–1704; K. Reinhardt, *Langton*, w: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, t. 4, Hrsg. T. Bautz, Herzberg 1992, s. 1127–1130.

284 *Hierarchia catholica*..., s. 163.

285 Jako kardynał miał przydzielony kościół tytularny św. Chryzogona w Rzymie. Zob. tamże.

286 Tamże, s. 422.

287 Tamże, s. 238, przypis 1.

288 Wcześniej był archidiaconem. Zob. tamże, s. 306.

289 Tamże.

290 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Lincolnen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 404.

291 *Hierarchia catholica*..., s. 207.

292 Tamże, s. 242.

293 W 1217 roku został przeniesiony do Salisbury. Zob. tamże, s. 435.

294 Tamże, s. 187. Zob. także *Series episcoporum*..., s. 185.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
163.	<i>Pandulfus (Masca)</i> ²⁹⁵ (4 XI 1215 – 16 IX 1226) ²⁹⁶	Norwich	<i>Norwincensis electus</i>	biskup
164.	<i>Henricus de Abergaveny</i> (2 XII 1193 – 12 XI 1218) ²⁹⁷	Llandaff	<i>Landavensis</i>	biskup
165.	<i>Gervasius (Jorwerth)</i> (21 VI 1215 – 1229) ²⁹⁸	Saint Davids	<i>Menevensis</i> Menevia, -ae	biskup
166.	<i>Walterus Gray</i> (? – 1 V 1255) ²⁹⁹	York	<i>Eboracensis</i> Eboracum, -i	arcybiskup
167.	<i>Guilelmus Malvoisin</i> ³⁰⁰ (1202–1238) ³⁰¹	Saint Andrews	<i>Sancti Andreae</i> ³⁰² Andreopolis, -is = Fanum Andreae	biskup
168.	<i>Walterus</i> (2 XI 1208 – 1232) ³⁰³	Glasgow	<i>Glasguensis</i> Glasgovia, -ae	biskup
169.	<i>Bricius (Brice) Douglas</i> (1203–1222) ³⁰⁴	Moray	<i>Moraviensis</i>	biskup
170.	<i>Adamus</i> (1214–1222) ³⁰⁵	Caithness	<i>Catinensis</i>	biskup
VII.	IRLANDIA			
171.	<i>Eugenius Mac-Gillivider</i> ³⁰⁶ (1206–1216) ³⁰⁷	Armagh	<i>Armachanensis</i> ³⁰⁸ Armacha, -ae	arcybiskup
172.	<i>Simones Rochfort</i> (1194–1224) ³⁰⁹	Meath	<i>Midensis</i> Midae, -arum	biskup

295 Wcześniej był subdiakonem, szambelanem i legatem papieża. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 371, przypis 1.

296 Tamże, s. 371.

297 Tamże, s. 291, przypis 1. Zob. także *Series episcoporum...*, s. 192.

298 *Hierarchia catholica...*, s. 335.

299 Tamże, s. 233.

300 Wcześniej (od roku 1200) był biskupem w Glasgow. Zob. tamże, s. 264.

301 Tamże, s. 88.

302 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Sancti Andreae*. Zob. *Annuario...*, s. 619.

303 *Hierarchia catholica...*, s. 264.

304 Tamże, s. 350.

305 Tamże, s. 176.

306 Zmarł w 1216 roku w Rzymie. Zob. tamże, s. 108.

307 Tamże.

308 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Armachan(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 56.

309 *Series episcoporum...*, s. 229.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
173.	<i>Patricus O'Seanlain</i> (? – 5 XI 1261) ³¹⁰	Raphoe	<i>Ratbotanus</i> ³¹¹ Rapotum, -i	biskup
174.	<i>Edan O'Mailly</i> (? – 1220) ³¹²	Clonmacnois	<i>Cluvonensis</i> ³¹³	biskup
175.	<i>Thomas</i> (1213–1237) ³¹⁴	Down	<i>Dunensis</i> Dunum, -i	biskup
176.	<i>Henricus de London</i> ³¹⁵ (1212–1228) ³¹⁶	Dublin	<i>Dublinensis</i> Dublinum, -i = Eblana, -ae	arcybiskup
177.	<i>Cornelius Mac-Gelany</i> (1206–1223) ³¹⁷	Kildare	<i>Dariensis</i> ³¹⁸ Cellaquercus, -us	biskup
178.	<i>Albinus O'Molloy</i> O.Cist. ³¹⁹ (1186–1223) ³²⁰	Ferns	<i>Fernensis</i> Ferna, -ae	biskup
179.	<i>Donatus O'Lonegan</i> O.Cist. (1206–1223) ³²¹	Cashel	<i>Cassellensis</i> ³²² Cassilia, -ae	arcybiskup
180.	<i>Florentinus</i> (1210–1222) ³²³	Ross	<i>Rossensis</i> Rossia, -ae	biskup
181.	(?)	Limerick	<i>Limeriacensis</i> ³²⁴ Limericum, -i	biskup
182.	<i>Robertus</i> (1210–1222) ³²⁵	Waterford	<i>Waltefordensis</i> ³²⁶ Vaterfordium, -ii	biskup

310 Tamże, s. 231.

311 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Rapoten(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 599.

312 *Hierarchia catholica...*, s. 194.

313 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Cluanen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 53.

314 *Hierarchia catholica...*, s. 231.

315 Wcześniej był archidiaconem. Zob. tamże, s. 228.

316 Tamże.

317 Tamże, s. 222.

318 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Daren(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 361.

319 *Ailbe O'Molloy O.Cist (Maelmuidhe)* (1185–1222). Por. M. Wrzeszcz, *Ferns*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 5, red. P. Hemperek, Lublin 1989, s. 137–138.

320 *Series episcoporum...*, s. 221.

321 *Hierarchia catholica...*, s. 170.

322 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Cashelien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 151.

323 *Hierarchia catholica...*, s. 425.

324 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Limericien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 402.

325 *Series episcoporum...*, s. 233.

326 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Vaterfordien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 793.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejscowość)	Godność
183.	<i>Henricus</i> O.Cist. (1212–1227) ³²⁷	Emly	<i>Imliacensis</i> ³²⁸ Emelia, -ae	biskup
184.	<i>Felix O'Ruadan</i> O.Cist. (1201–1233) ³²⁹	Tuam	<i>Tuemensis</i> ³³⁰ Tuamum, -i	arcybiskup
185.	<i>Mortough O'Flaherty</i> (?–1240) ³³¹	Annaghdown	<i>Enachadensis</i>	biskup
186.	<i>Clemens O'Sinadaig</i> (?–1219) ³³²	Achonry	<i>Achiadensis</i> ³³³ Achada, -ae	biskup
187.	<i>Cormac O'Torpaid</i> (?–1226) ³³⁴	Killala	<i>Aladensis</i> ³³⁵ Allala, -ae	biskup
VIII.	HISZPANIA I PORTUGALIA			
188.	<i>Rodericus Ximenes de Rada</i> O.Cist. ³³⁶ (27 II 1209 – 10 VI 1247) ³³⁷	Toledo	<i>Toletanus</i> Toletum, -i	arcybiskup
189.	<i>Garsias</i> (1208–1225) ³³⁸	Cuenca	<i>Concennensis</i> ³³⁹ Concha Valeria, -ae	biskup
190.	<i>Gerardus</i> (1214–1224) ³⁴⁰	Segovia	<i>Segobiensis</i> Segobia, -ae	biskup
191.	<i>Me(le)ndus</i> (1210 – 18 III 1225) ³⁴¹	Osma	<i>Oxomensis</i>	biskup
192.	<i>Hispanus</i> (1213 – 11 XII 1215) ³⁴²	Segorbe	<i>Secobriensis</i> ³⁴³ Segobrica, -ae	biskup

327 *Hierarchia catholica*..., s. 283.

328 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Emelien(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 151.

329 *Hierarchia catholica*..., s. 500.

330 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Tuamen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 755.

331 *Hierarchia catholica*..., s. 239.

332 Tamże, s. 69.

333 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Achaden(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 19.

334 *Hierarchia catholica*..., s. 79.

335 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Alladen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 361.

336 Wcześniej (od roku 1208) był biskupem w Osma. Zob. *Hierarchia catholica*..., s. 382. Zob. także M. A. Ladero Quesada, *R. Jiménez de Rada*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 7, München 2002, s. 930–931.

337 *Hierarchia catholica*..., s. 487.

338 Tamże, s. 200.

339 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Conchen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 200.

340 *Hierarchia catholica*..., s. 442.

341 Tamże, s. 383.

342 Tamże, s. 443.

343 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Segobricen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 682.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
193.	<i>Petrus Munnoz</i> ³⁴⁴ (1207 – 29 I 1224) ³⁴⁵	Santiago de Compostella	<i>Compostellanus</i> Compostella, -ae	arcybiskup
194.	<i>Gundisalvus</i> (X 1199 – 6 II 1226) ³⁴⁶	Salamanka	<i>Salamantinus</i> ³⁴⁷ Salmantica, -ae	biskup
195.	<i>Martinus Paes</i> (1200 – 12 XI 1228) ³⁴⁸	Idanna	<i>Egitaniensis</i>	biskup
196.	<i>Sugerius (Sueiro) Viegas</i> (1210–1231) ³⁴⁹	Lizbona	<i>Ulixbonensis</i> ³⁵⁰ Ulyssipo, -onis	biskup
197.	<i>Martinus</i> (23 I 1202 – 1215) lub <i>Lombardus</i> (?) ³⁵¹	Ciudad Rodrigo	<i>Civitatensis</i>	biskup
198.	<i>Joannes</i> (? – 1216) ³⁵²	Avila	<i>Abulensis</i> Abula, -ae	biskup
199.	<i>Sparago de Barca</i> ³⁵³ (II 1215 – 3 III 1233) ³⁵⁴	Tarragona	<i>Tarraconensis</i> Tarraco, -onis	arcybiskup
200.	<i>Raimundus de Palafolls</i> (1214 – 2 VIII 1218) ³⁵⁵	Gerona	<i>Gerundensis</i> Gerunda, -ae	biskup
201.	<i>Berengarius de Palou</i> (1212 – 1 IX 1241) ³⁵⁶	Barcelona	<i>Barchinonensis</i> ³⁵⁷ Barcino, -onis	biskup
202.	<i>Guilielmus de Tavartet</i> (IV 1195 – VIII 1233) ³⁵⁸	Vic (Vich)	<i>Vicensis</i> Vicus, -i	biskup

344 Wcześniej (od maja 1205 roku) był biskupem w Leon. Zob. *Hierarchia catholica*..., s. 299.

345 Tamże, s. 199.

346 *Series episcoporum*..., s. 67.

347 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Salmantin(us)*. Zob. *Annuario*..., s. 632.

348 *Hierarchia catholica*..., s. 235.

349 Tamże, s. 506. Zob. także *Series episcoporum*..., s. 104.

350 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Lisbonen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 8.

351 *Hierarchia catholica*..., s. 189. Zob. także *Series episcoporum*..., s. 65.

352 *Hierarchia catholica*..., s. 67.

353 Asparago Barca był wcześniej (od 12 czerwca 1212 roku) biskupem w Pamplonie. Por. tamże, s. 387. Zob. także A. Pladevall-Font, *Barca, Aspàreg de la*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 1, München 2002, s. 1448–1449.

354 *Hierarchia catholica*..., s. 478.

355 Tamże, s. 261.

356 Tamże, s. 128. Zob. także *Series episcoporum*..., s. 14.

357 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Barcinonen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 83.

358 *Series episcoporum*..., s. 90.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejscowość)	Godność
203.	<i>Petrus de Puigvert</i> (1204 – 3 IV 1230) ³⁵⁹	Urgell	<i>Urgellensis</i> Urgellum, -i	biskup
204.	<i>Joannes Garcia</i> (1211–1220) ³⁶⁰	Calahorra	<i>Calaguritanus</i> Calagurris, -is	biskup
205.	<i>Stephanus Soares de Silva</i> ³⁶¹ (1212 – 27 VIII 1228) ³⁶²	Braga	<i>Bracaricensis</i> ³⁶³ Augusta Braccarum, -ae	arcybiskup
206.	<i>Petrus Andres</i> (XII 1205 – 1226) ³⁶⁴	Astorga	<i>Astoricensis</i> ³⁶⁵ Asturiga Augusta, -ae	biskup
207.	<i>Pelagius Cebeyra</i> (XII 1199 – 3 XI 1218) ³⁶⁶	Mondoñedo	<i>Mindoniensis</i> Mindonium, -ii	biskup
208.	<i>Ferdinandus Mendez</i> (15 IX 1213 – 18 VII 1218) ³⁶⁷	Orense	<i>Auriensis</i> Auria, -ae	biskup
209.	<i>Petrus Soeiro (Soares)</i> (1193 – 25 V 1232) ³⁶⁸	Coimbra	<i>Colinbriensis</i> ³⁶⁹ Conimbria, -ae	biskup
210.	<i>Martinus Rodriguez</i> (1191–1227) ³⁷⁰	Porto	<i>Portugalensis</i> ³⁷¹ Portus Calensis	biskup
IX.	PROWINCJA I KRÓLESTWO ARLES (FRANCJA POŁUDNIOWA)			
211.	<i>Arnaldus Amauri</i> O. Cist. (12 III 1212 – 29 IX 1225) ³⁷²	Narbonne	<i>Narbonensis</i> Narbo, -onis	arcybiskup
212.	<i>Bernardus de Cussy (Coxiaco)</i> (VII 1215 – 23 I 1242) ³⁷³	Béziers	<i>Bitterrensis</i> ³⁷⁴ Bit(t)erae, -arum	biskup

359 Tamże, s. 86.

360 Tamże, s. 21.

361 Zob. P. Feige, S., *Stephan da*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 7, München 2002, s. 1903–1904.

362 *Hierarchia catholica*..., s. 144.

363 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Bracaren(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 114.

364 *Hierarchia catholica*..., s. 114.

365 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Asturicen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 60.

366 *Hierarchia catholica*..., s. 343.

367 Tamże, s. 119.

368 Piotr zrezygnował z biskupstwa w 1232 roku. Tamże, s. 196. Zob. także *Series episcoporum*..., s. 96.

369 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Conimbricen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 183.

370 *Series episcoporum*..., s. 109.

371 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Portugallen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 577.

372 *Hierarchia catholica*..., s. 356.

373 Tamże, s. 137. Zob. także *Series episcoporum*..., s. 518.

374 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Biterren(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 479.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
213.	<i>Petrus Pulverel</i> (1213-?) lub <i>Thedisius</i> (1215 - 30 V 1233) ³⁷⁵	Agde	<i>Agathensis</i>	biskup
214.	<i>Petrus de Lodève</i> (1208-1237) ³⁷⁶	Lodève	<i>Lodovensis</i> ³⁷⁷	biskup
215.	<i>Guilelmus d'Autignac</i> (1203 - 21 VI 1216) ³⁷⁸	Maguelonne	<i>Magalonensis</i>	biskup
216.	<i>Arnaldus</i> (1212-1242) ³⁷⁹	Nîmes	<i>Nemausensis</i> Nemausus, -i	biskup
217.	<i>Guido</i> (1211-1223) ³⁸⁰	Carcassonne	<i>Carcassensis</i> ³⁸¹ Carcassum, -i	biskup
218.	<i>Fulco de Massilia</i> O.Cist. (1205 - 25 XII 1231) ³⁸²	Tuluza	<i>Tolosanus</i> Tolosa, -ae	biskup
219.	<i>Raimundus de Villalonga</i> (1212-1216) ³⁸³	Elna	<i>Elnensis</i> Elna, -ae	biskup
220.	<i>Bernardus (Chabert)</i> ³⁸⁴ (X 1212 - 1235) ³⁸⁵	Embrun	<i>Ebredunensis</i> ³⁸⁶ Ebrodunum, -i	arcybiskup
221.	<i>Antipellicanus</i> (1215-?) lub <i>Henricus</i> (1215-1228?) ³⁸⁷	Nicea	<i>Niciensis</i> ³⁸⁸ Nicaea ad Varum, -ae	biskup
222.	<i>Guilelmus Gausselein</i> (<i>Gausselm</i>) (1212-?) ³⁸⁹	Antibes	<i>Antipolitanus</i>	biskup

375 *Hierarchia catholica*..., s. 76. Zob. także *Series episcoporum*..., s. 478.

376 *Hierarchia catholica*..., s. 309.

377 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Loteven(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 479.

378 *Hierarchia catholica*..., s. 320.

379 Tamże, s. 360.

380 Tamże, s. 166.

381 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Carcassonen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 147.

382 *Hierarchia catholica*..., s. 488.

383 Tamże, s. 238.

384 Wcześniej był kanclerzem w Paryżu, a potem (od roku 1206) biskupem w Genewie. Zob. tamże, s. 260.

385 Tamże, s. 233-234.

386 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Ebrodunen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 259.

387 *Series episcoporum*..., s. 588.

388 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Nicen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 506.

389 *Hierarchia catholica*..., s. 267. Zob. także *Series episcoporum*..., s. 555.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejscowość)	Godność
223.	L. (1214-?) ³⁹⁰	Vence	Vinciensis	biskup
224.	Bermondus Cornuti ³⁹¹ (1212 - 7 IV 1223) ³⁹²	Aix	Aquensis Aquae Sextiae	arcybiskup
225.	Bertrandus de S. Laurent (1212-1233) ³⁹³	Fréjus	Forojuliensis ³⁹⁴ Forum Iulii, -i	biskup
226.	Hugo ³⁹⁵ (1215-1217) ³⁹⁶	Gap	Vapicensis ³⁹⁷ Vapincum, -i	biskup
227.	Raoul (Rudolfus) (1214-1241) ³⁹⁸	Sisteron	Cestericensis ³⁹⁹	biskup
228.	Michael de Murèze (Mouriez) ⁴⁰⁰ (1202 - 21 VII 1217) ⁴⁰¹	Arles	Arelatensis Arelate, -is	arcybiskup
229.	Petrus de Montlaur ⁴⁰² (7 X 1214 - 29 VIII 1229) ⁴⁰³	Marsylia	Masseliensis ⁴⁰⁴ Massilia, -ae	biskup
230.	Godefredus (de Vogué) (1211 - 22 I 1233) ⁴⁰⁵	Saint- Paul-Trois- -Châteaux	Tricastinus ⁴⁰⁶	biskup
231.	Guilelmus Helia O.Cist. (1205-1221) ⁴⁰⁷	Orange	Aurasicensis ⁴⁰⁸	biskup

390 *Hierarchia catholica...*, s. 519.

391 Wcześniej był prepozytem w Aix, a potem (od roku 1206) biskupem Frejus. Zob. tamże, s. 252.

392 Tamże, s. 96.

393 *Series episcoporum...*, s. 551.

394 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Foroiulien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 254.

395 10 lutego 1217 roku Hugo został metropolitą Arles. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 103.

396 Tamże, s. 514.

397 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Vapincen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 259.

398 *Series episcoporum...*, s. 631.

399 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Sistarien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 215.

400 Wcześniej był prepozytem w Arles. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 103.

401 Michał zrezygnował z biskupstwa w 1217 roku. Zob. tamże.

402 Wcześniej był kanonikiem w Marsylii. Zob. tamże, s. 329.

403 Tamże.

404 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Massilien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 448.

405 *Hierarchia catholica...*, s. 497. Godefredus zrezygnował z biskupstwa.

406 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Tricastrinen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 771.

407 *Hierarchia catholica...*, s. 117.

408 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Arausien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 948.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
232.	<i>Guilelmus de Montiliis</i> (1209 – 18 XI 1216) ⁴⁰⁹	Awinion	<i>Avinionensis</i> ⁴¹⁰ Avenio, -onis	biskup
233.	<i>Guilelmus</i> (1211–1218) ⁴¹¹	Carpentras	<i>Carpentatensis</i> ⁴¹²	biskup
234.	<i>Amadeus de Dramelay</i> (1197–1220) ⁴¹³	Besançon	<i>Bisantinus</i> ⁴¹⁴ Vescontio, -onis	arcybiskup
235.	<i>Walterus</i> (1213–1215) ⁴¹⁵	Bazylea (Basel; Bâle)	<i>Basiliensis</i> ⁴¹⁶ <i>electus</i> Basilea, -ae = Augusta Rauracorum, -ae	biskup
236.	<i>Bertoldus de Neufchatel</i> (13 I 1212 – 13 VII 1220) ⁴¹⁷	Lozanna	<i>Lausannensis</i> Lausonium, -ii	biskup
237.	<i>Bonifatius de Thoire-Villars</i> (1213–1218) ⁴¹⁸	Belley	<i>Bellicensis</i> Bellicium, -ii	biskup
238.	<i>(B.) Bernardus (Bertrandus)</i> (1213 – 12 X 1222) ⁴¹⁹	Tarentaise	<i>Tarantasiensis</i> Tarantasia, -ae	arcybiskup
239.	<i>Jacobus Porta</i> ⁴²⁰ (1213–1219) ⁴²¹	Aosta	<i>Augustensis</i> ⁴²² Augusta Praetoria, -ae	biskup
240.	<i>Landrus de Mont</i> ⁴²³ (1206–1236) ⁴²⁴	Sion (Sitten)	<i>Sedunensis</i> Sedunum, -i	biskup

409 *Hierarchia catholica*..., s. 123.

410 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Avenionen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 66.

411 *Hierarchia catholica*..., s. 167.

412 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Carpentoracten(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 860.

413 *Series episcoporum*..., s. 515.

414 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Bisuntin(us)*. Zob. *Annuario*..., s. 101.

415 *Hierarchia catholica*..., s. 129.

416 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Basileen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 88.

417 *Hierarchia catholica*..., s. 296.

418 Tamże, s. 131.

419 Tamże, s. 472.

420 Jakub w 1219 roku został przeniesiony na biskupstwo do Asti. Zob. tamże, s. 113.

421 Tamże, s. 117.

422 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Augustan(us)*. Zob. *Annuario*..., s. 50.

423 Landrus zrezygnował z biskupstwa 5 maja 1236 roku. Zob. *Hierarchia catholica*..., s. 442, przypis 1.

424 Tamże, s. 442.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejscowość)	Godność
241.	<i>Humbertus de Miribel</i> (1200 – 29 IV 1220) ⁴²⁵	Valence	<i>Valentinus</i> ⁴²⁶ Valentia, -ae	biskup
242.	<i>Amedeus de Geneva</i> (1214 – X 1220) ⁴²⁷	Saint Jean de Maurienne	<i>Maurianensis</i> Maurianum, -i	biskup
243.	<i>(S.) Desiderius de Forcalquier</i> (1214–1222) ⁴²⁸	Diè	<i>Diensis</i>	biskup
244.	<i>Bruno</i> (1207–1220) ⁴²⁹	Viviers	<i>Vivariensis</i> Vivarium, -ii	biskup
X.	POLSKA			
245.	<i>Henricus de Kietlicz</i> ⁴³⁰ (1200 – 22 III 1219) ⁴³¹	Gniezno	<i>Gnesnensis</i> Gnes(d)na, -ae	arcybiskup
246.	<i>(B.) Vincentius</i> ⁴³² <i>(Kadlubek)</i> ⁴³³ (28 III 1208 – 1218) ⁴³⁴	Kraków	<i>Cracoviensis</i> Cracovia, -ae	biskup

425 Tamże, s. 512.

426 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Valentin(en)sis*. Zob. *Annuario...*, s. 771.

427 *Hierarchia catholica...*, s. 331.

428 Tamże, s. 224.

429 Tamże, s. 533.

430 „Od czasów abpa Kietlicza nosi się przed arcybiskupem metropolitą gnieźnieńskim krzyż na długim drzewcu (*crux erecta*)” – W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Organizacja Kościoła...*, s. 66, przypis 154. Zob. także J. Dyl, *Henryk Kietlicz*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 6, red. J. Walkusz, Lublin 1993, s. 713–715; K. Śmigiel, *Słownik biograficzny arcybiskupów gnieźnieńskich i prymasów Polski*, Poznań 2002, s. 28–32.

431 *Hierarchia catholica...*, s. 265.

432 Wincenty wcześniej był prepozytem w Sandomierzu. Zob. tamże, s. 213, przypis 1. Zob. także B. Kürbis, *V. Kadlubek*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 8, München 2002, s. 1700–1701; J. Madey, *Kadlubek*, w: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, t. 3, Hrsg. F. W. Bautz, Herzberg 1992, s. 921–922; L. Krzywiak, *Wincenty zw. Kadlubkiem*, w: *Słownik biograficzny historii Polski*, t. 2, red. J. Chodera i F. Kiryk, Wrocław–Warszawa–Kraków 2005, s. 1633; E. Gigilewicz, *Wincenty Kadlubek*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, red. E. Gigilewicz, Lublin 2014, s. 657–658; J. Szymański, *Wincenty*, w: *Hagiografia polska. Słownik bio-bibliograficzny*, t. 2, red. R. Gustaw, Poznań–Warszawa–Lublin 1972, s. 522–529 (bibliografię opracował R. Gustaw: s. 529–540).

433 Kadlubek jest autorem *Kroniki polskiej*. Zob. Mistrz Wincenty (tzw. Kadlubek), *Kronika polska*, przekł. i oprac. B. Kürbis, Wrocław–Warszawa–Kraków 1996.

434 Wincenty zrezygnował z biskupstwa w 1218 roku. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 213. Zob. także W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Organizacja Kościoła...*, s. 101.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
247.	<i>Laurentius Doliveta</i> ⁴³⁵ (26 V 1207 – 7 VI 1232) ⁴³⁶	Wrocław	<i>Yratislaviensis</i> ⁴³⁷ Wladislavia Antiqua = Wratislavia, -ae	biskup
248.	<i>Bartha</i> (1213–1220) ⁴³⁸	Kujawy /Włocławek/	<i>Cujaviensis</i> ⁴³⁹ Wladislavia, -ae = Wladislavia Senis	biskup
249.	<i>Laurentius</i> ⁴⁴⁰ (1209 – 9 III 1233) ⁴⁴¹	Lubusz	<i>Lupusensis</i> ⁴⁴²	biskup
XI.	WĘGRY I DALMACJA			
250.	<i>Joannes (de Merania)</i> ⁴⁴³ (6 X 1205 – 1223) ⁴⁴⁴	Esztergom [Gran; Ostrzyhom]	<i>Strigoniensis</i> Strigonium, -ii	arcybiskup
251.	<i>Catapanus</i> (1198–1216) ⁴⁴⁵	Eger (Erlau)	<i>Agriensis</i> Agria, -ae	biskup
252.	<i>Petrus</i> (1206–1218) ⁴⁴⁶	Győr [Raab]	<i>Geuriensis</i> ⁴⁴⁷ laurinum, -i	biskup

435 Zob. *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*, t. 2, z. 1, oprac. T. Silnicki, Kraków 1939, s. 132–144; K. Dola, *Wawrzyniec*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, red. E. Gigilewicz, Lublin 2014, s. 300–301.

436 *Hierarchia catholica...*, s. 535. Zob. także W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Organizacja Kościoła...*, s. 214.

437 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Yratislaviensis*. Zob. *Annuario...*, s. 800.

438 Zob. W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Organizacja Kościoła...*, s. 207; Z. Kozłowska-Budkowa, Barto, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 1, red. W. Konopczyński, Kraków 1935, s. 319. Eubel popełnia w tym miejscu błąd. Podaje, że Barta był biskupem we Włocławku w latach 1207–1213. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 533.

439 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Cuiavien(sis)* lub *Vladislavien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 798.

440 Zob. A. Wałkowski, *Wawrzyniec*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, red. E. Gigilewicz, Lublin 2014, s. 301; tenże, *Czy w latach 1201–1233 diecezją lubuską rządziło dwóch biskupów o imieniu Wawrzyniec?*, „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archivalny” 2 (1995), s. 31–40; tenże, *Wawrzyniec biskup lubuski. Szkic biograficzny*, „Studia Paradayskie” 14 (2004), s. 203–229.

441 *Hierarchia catholica...*, s. 312. Zob. także W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Organizacja Kościoła...*, s. 119.

442 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Lubusen(sis)*. Zob. W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Organizacja Kościoła...*, s. 118.

443 Weześniej (od roku 1202) Jan był biskupem Kalocsa. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 197.

444 Tamże, s. 464.

445 Tamże, s. 78. Zob. także *Series episcoporum...*, s. 367.

446 *Hierarchia catholica...*, s. 282.

447 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Iaurinen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 285.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
253.	Robertus ⁴⁴⁸ (1209 - 13 III 1226) ⁴⁴⁹	Veszprem	Wespermiensis ⁴⁵⁰ Vespremia, -ae = Vesprimium, -ii	biskup
254.	Jacobus (1213-1222) ⁴⁵¹	Vác	Waticensis ⁴⁵² Vacium, -ii	biskup
255.	Bertholdus ⁴⁵³ (1206-1218) ⁴⁵⁴	Kalocsa	Colossensis ⁴⁵⁵ Colocia, -ae	arcybiskup
256.	Simon (1204-1217) ⁴⁵⁶	Nagy-Varád (Waradyn)	Waradiensis Varadinum	biskup
257.	Desiderius (1204-1228) ⁴⁵⁷	Csanad	Cenadiensis ⁴⁵⁸ Csanadia, -ae = Chonadūm, -ii	biskup
258.	Bernardus O.S.B. (1200-1217) ⁴⁵⁹	Split	Spalatensis Spalatum, -i	arcybiskup
259.	Micha(el) ⁴⁶⁰ (1199-1230) ⁴⁶¹	Hvar	Pharanus ⁴⁶² Pharia, -ae = Pharus, -i	biskup
260.	Grubcius (1214-1220) ⁴⁶³	Nona (Nin)	Nonensis	biskup
XII.	SARDYNIA			
261.	Biagius (Blasius) (1198-1218) ⁴⁶⁴	Torres	Turritanus	arcybiskup

448 13 marca 1226 roku Robert został metropolitą Esztergom. Zob. *Hierarchia catholica*..., s. 464.

449 Tamże, s. 523. Zob. także *Series episcoporum*..., s. 386.

450 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Veszprimien(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 780.

451 *Hierarchia catholica*..., s. 511.

452 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Vacien(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 770.

453 Zob. P. Casadio, *Andechs-Merania (di) Bertoldo, patriarca di Aquileia*, w: *Nuovo Liruti. Dizionario biografico dei Friulani. Il Medioevo A-I*, a cura di C. Scaloni, Udine 2006, s. 109-119. Bertoldus (de Meran) 27 marca 1218 roku został patriarchą Akwilei. Zob. *Hierarchia catholica*..., s. 99.

454 *Hierarchia catholica*..., s. 197.

455 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Colocen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 344.

456 *Series episcoporum*..., s. 384.

457 *Hierarchia catholica*..., s. 179.

458 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Csanadien(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 714.

459 *Hierarchia catholica*..., s. 459.

460 Wcześniej był kanonikiem w Splicie. Zob. tamże, s. 398.

461 Tamże.

462 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Pharen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 304.

463 *Hierarchia catholica*..., s. 370.

464 Tamże, s. 503.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejscowość)	Godność
262.	<i>Petrus</i> O.Cist. (1205-?) ⁴⁶⁵	Sorres (Sorra)	<i>Sorranus</i> ⁴⁶⁶ Sora, -ae	biskup
263.	(?)	Castro	<i>Castrensis</i>	biskup
264.	(?)	Ottana	<i>Ottanensis</i> ⁴⁶⁷	biskup
265.	(?)	Ampurias	<i>Empuriensis</i> ⁴⁶⁸ Emporiae, -arum	biskup
266.	(?)	Bisarchio	<i>Gisarclensis</i> ⁴⁶⁹ Gisava, -ae	biskup
267.	<i>Torgodorus</i> (1215-?) ⁴⁷⁰	Suelli	<i>Suellensis</i>	biskup
268.	<i>Bernardus (H)omodeus</i> (1211-1220) ⁴⁷¹	Oristano	<i>Arborensis</i> Arborea, -ae	arcybiskup
269.	<i>Torgodorus de Muro</i> ⁴⁷² (1210-1224) ⁴⁷³	Terralba	<i>Terralbensis</i> Terra Alba, -ae	biskup
270.	(?)	Santa Giusta	<i>Sancte Juste</i> ⁴⁷⁴	biskup
XIII.	ITALIA I KORSYKA			
271.	<i>Wolfgerus /Volch.</i> ⁴⁷⁵ (24 VI 1204 – 10 II 1218) ⁴⁷⁶	Akwileja	<i>Aquilegensis</i> ⁴⁷⁷ Aquileia, -ae	patriarcha
272.	<i>Fredericus de Wangen</i> (9 VIII 1207 – 6 XI 1218) ⁴⁷⁸	Trydent (Trento)	<i>Tridentinus</i> Tridentum, -i	biskup

465 *Series episcoporum...*, s. 840.

466 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Sorren(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 979.

467 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Othanen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 950.

468 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Ampurien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 728.

469 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Bisarchien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 538.

470 *Hierarchia catholica...*, s. 467.

471 Tamże, s. 101.

472 W 1224 roku został metropolitą Oristano. Zob. tamże, s. 101.

473 Tamże, s. 479.

474 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Sanctae Iustae*. Zob. *Annuario...*, s. 967.

475 Do 1204 roku był biskupem Passau. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 392. Zob. także R. Härtel, *Folchero da Erla, patriarca di Aquileia*, w: *Nuovo Liruti. Dizionario biografico dei Friulani. Il Medioevo A-I*, a cura di C. Scalon, Udine 2006, s. 324–333.

476 *Hierarchia catholica...*, s. 99.

477 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Aquileien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 836.

478 *Hierarchia catholica...*, s. 497.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
273.	<i>Henricus</i> (10 X 1193 – 1225) ⁴⁷⁹	Mantua (Mantova)	<i>Mantuanus</i> Mantua, -ae	biskup
274.	<i>Norandinus</i> (13 X 1214 – 22 IX 1224) ⁴⁸⁰	Werona	<i>Veronensis</i> Verona, -ae	biskup
275.	<i>Tiso (Tixius)</i> (1210-1245) ⁴⁸¹	Treviso	<i>Tervisinus</i> Tarvisium, -ii	biskup
276.	<i>Joannes Maltraversi</i> (3 XII 1214 – 5 XI 1228) ⁴⁸²	Padwa (Padova)	<i>Paduanus</i> ⁴⁸³ Patavium, -ii	biskup
277.	<i>Conradus Bojani</i> (1212-1230) ⁴⁸⁴	Triest	<i>Tergestinus electus</i> Tergeste, -is	biskup
278.	<i>Matthaeus</i> (1187-?) ⁴⁸⁵	Ceneda (Vittorio Veneto)	<i>Cenetensis</i> Ceneta, -ae = Victoria Venetorum	biskup
279.	<i>Poppo</i> (1203-1220) ⁴⁸⁶	Pedena	<i>Petenensis</i> ⁴⁸⁷	biskup
280.	(?)	Pula (Pola)	<i>Polensis</i> Pola, -ae	biskup
281.	<i>Angelus Barozzi</i> (VIII 1207 – 1238) ⁴⁸⁸	Grado	<i>Gradensis</i>	patriarcha
282.	<i>Marcus de Nikolaus</i> (XI 1182 – 1225) ⁴⁸⁹	Castello	<i>Castellanus</i>	biskup
283.	<i>Joannes Malipiero</i> (1210-?) ⁴⁹⁰	Caorle (Caprulae)	<i>Caprulanus</i>	biskup
284.	<i>Dominicus</i> (II 1203 – ?) ⁴⁹¹	Chioggia	<i>Clugiensis</i> ⁴⁹² Fossa Clodia, -ae	biskup

479 *Series episcoporum...*, s. 794.

480 *Hierarchia catholica...*, s. 522.

481 Tamże, s. 479. Zob. także *Series episcoporum...*, s. 803.

482 *Hierarchia catholica...*, s. 385.

483 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Patavin(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 538.

484 *Series episcoporum...*, s. 319.

485 Tamże, s. 783.

486 *Hierarchia catholica...*, s. 397.

487 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Petinen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 953.

488 *Hierarchia catholica...*, s. 265.

489 *Series episcoporum...*, s. 782.

490 *Hierarchia catholica...*, s. 164.

491 Tamże, s. 194. Zob. także *Series episcoporum...*, s. 785.

492 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Clodien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 169.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
285.	<i>Henricus Septala</i> ⁴⁹³ (7 XI 1213 – 16 IX 1230) ⁴⁹⁴	Mediolan	<i>Mediolanus</i> ⁴⁹⁵ <i>electus</i> Mediolanum, -i	arcybiskup
286.	<i>Guilielmus</i> (1210–1233) ⁴⁹⁶	Ventimiglia	<i>Vigintimiliensis</i> ⁴⁹⁷ Albintimilium, -ii	biskup
287.	<i>Obizo</i> (1202–1220?) ⁴⁹⁸	Tortona	<i>Terdonensis</i> ⁴⁹⁹ Dert(h)ona, -ae	biskup
288.	<i>Guidotto</i> (1210–1218) ⁵⁰⁰	Asti	<i>Estensis</i> ⁵⁰¹ Asta Pompeia, -ae	biskup
289.	<i>Jacobus de Carisio</i> (1206 – XI 1226) ⁵⁰²	Turyń	<i>Taurinensis</i> Taurinum, -i = Augusta Taurinorum, -ae	biskup
290.	<i>Obertus Cocconato</i> (1209 – I 1228) ⁵⁰³	Ivrea	<i>Iporiensis</i> ⁵⁰⁴ Eporedia, -ae	biskup
291.	<i>Joannes Torielli</i> (VIII 1211 – 7 III 1230) ⁵⁰⁵	Bergamo	<i>Pergamensis</i> ⁵⁰⁶ Bergomum, -i	biskup
292.	<i>Albertus Rezzato</i> ⁵⁰⁷ (22 V 1213 – 1226) ⁵⁰⁸	Brescia	<i>Brixiensis</i> Brixia, -ae	biskup
293.	<i>Hugo(linus) Sessa</i> (XI 1213 – 4 XI 1235) ⁵⁰⁹	Vercelli	<i>Vercellensis</i> Vercellae, -arum	biskup

493 Stróż skarbu Kościoła mediolańskiego (*cimiliarcha* [raczej: *cimeliarcha*] *eccl. Mediol.*). Zob. *Hierarchia catholica*..., s. 332.

494 Tamże.

495 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Mediolanen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 467.

496 *Series episcoporum*..., s. 826.

497 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Ventimilien(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 778.

498 *Hierarchia catholica*..., s. 476.

499 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Derthonen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 745.

500 *Hierarchia catholica*..., s. 113.

501 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Asten(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 59.

502 *Hierarchia catholica*..., s. 475.

503 *Series episcoporum*..., s. 816.

504 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Eporedien(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 322.

505 *Hierarchia catholica*..., s. 395.

506 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Bergomen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 99.

507 Od 1226 roku patriarcha Antiochii. Zob. *Hierarchia catholica*..., s. 93.

508 Tamże, s. 147.

509 Tamże, s. 520.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejscowość)	Godność
294.	Odelbertus (Tornielli) (21 V 1213 – IX 1235) ⁵¹⁰	Novara	Novariensis Novaria, -ae	biskup
295.	Anselmus (5 VIII 1215 – 3 XI 1226) ⁵¹¹	Acqui	Aquensis Aqua Statiellae	biskup
296.	Otto ⁵¹² (18 XI 1203 – 30 X 1239) ⁵¹³	Genua	Januensis ⁵¹⁴ Ianua, -ae = Genua, -ae	arcybiskup
297.	Ubertus Rocca (1203-1233) ⁵¹⁵	Bobbio	Bobiensis Bobbium, -ii	biskup
298.	Josephus (1179-?) ⁵¹⁶	Mariana	Maranensis ⁵¹⁷	biskup
299.	Henricus (1212-?) ⁵¹⁸	Albenga	Albiganensis ⁵¹⁹ Albingaunum, -i	biskup
300.	Ubaldu (21 XII 1208 – 1215) lub Picininus (1215-1217) ⁵²⁰	Rawenna	Ravennatensis Ravenna, -ae	arcybiskup
301.	Obizzo (?-1224) ⁵²¹	Parma	Parmensis Parma, -ae	biskup
302.	Nicolaus Maltraversi (1 VI 1211 – 1243) ⁵²²	Reggio	Regensis ⁵²³ Regium Lepidi	biskup
303.	Henricus de Fratta (25 XI 1213 – 1240) ⁵²⁴	Bolonia (Bologna)	Bononiensis Bononia, -ae	biskup

510 Tamże, s. 371.

511 Tamże, s. 97.

512 Wcześniej był biskupem Bobbio. Zob. tamże, s. 139.

513 Tamże, s. 281.

514 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Ianuen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 262.

515 *Hierarchia catholica...*, s. 139.

516 *Series episcoporum...*, s. 766.

517 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Marianen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 925.

518 *Hierarchia catholica...*, s. 81.

519 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Albinganen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 30.

520 *Hierarchia catholica...*, s. 415.

521 Tamże, s. 391.

522 Tamże, s. 417.

523 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Regien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 602.

524 Henryk zrezygnował z biskupstwa. Zob. *Hierarchia catholica...*, s.140. Zob. także *Series episcoporum...*, s. 676.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsceowość)	Godność
304.	<i>Mainardinus Aldigieri</i> (1207-?) lub <i>M(N)aldinus</i> (?-1249) ⁵²⁵	Imola	<i>Imolensis</i> Forum Cornelia, -i	biskup
305.	<i>Albertus</i> (1206-1220) ⁵²⁶	Forli	<i>Liviensis</i> ⁵²⁷ Forum Livii, -i	biskup
306.	<i>Ubertellus</i> (1214-1223) ⁵²⁸	Forlimpopoli	<i>Popliensis</i> ⁵²⁹ Forum Pompilii, -i	biskup
307.	<i>Oddo</i> (1207-1223) ⁵³⁰	Cesena	<i>Cesenatensis</i> ⁵³¹ Caesena, -ae	biskup
308.	<i>Lotharius Rosari</i> ⁵³² (IV 1208 - 1216) ⁵³³	Piza	<i>Pisanus</i> Pisae, -arum	arcybiskup
309.	<i>Marsuccus de Gaetani</i> (1211-1216) ⁵³⁴	Massa Marittima	<i>Massanus</i> Massa Veternensis	biskup
310.	(?)	Aleria	<i>Aleriensis</i>	biskup
311.	<i>Rogerus</i> (1179-1221) ⁵³⁵	Benewent (Benewento)	<i>Beneventanus</i> Beneventum, -i	arcybiskup
312.	<i>Raynaldus</i> (1179-?) lub <i>Lutherius</i> (? - 17 X 1218) ⁵³⁶	Lucera	<i>Lucerinus</i> Luceria, -ae	biskup
313.	(?)	Dragonara	<i>Dragonariensis</i>	biskup
314.	(?)	Fiorentino (Farentino)	<i>Florentinus</i>	biskup
315.	(?)	Tortiboli	<i>Tortibulensis</i> ⁵³⁷	biskup

525 *Hierarchia catholica*..., s. 284. Zob. także *Series episcoporum*..., s. 702.

526 *Hierarchia catholica*..., s. 253.

527 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Forolivien(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 248.

528 *Hierarchia catholica*..., s. 253.

529 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Foropopulien(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 897.

530 *Hierarchia catholica*..., s. 154.

531 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Caesenaten(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 157.

532 W 1216 roku został patriarchą Jerozolimy. Zob. *Hierarchia catholica*..., s. 275.

533 Tamże, s. 399.

534 *Series episcoporum*..., s. 756.

535 *Hierarchia catholica*..., s. 133.

536 *Series episcoporum*..., s. 891.

537 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Tortibulan(us)*. Zob. *Annuario*..., s. 999.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
316.	<i>Roffredus</i> (1179-?) lub <i>Ursus</i> (?-1220) ⁵³⁸	Montecorvino	<i>Montiscorbin</i> ⁵³⁹	biskup
317.	(?)	Montemarano	<i>Montismarani</i> ⁵⁴⁰	biskup
318.	(?)	Frigento (Frequentium)	<i>Frequentinus</i>	biskup
319.	<i>Joannes</i> (1213-?) ⁵⁴¹	Sant'Agata de Goti (Św. Agata Gotów)	<i>Sanctagathanus</i> ⁵⁴² Agathopolis, -is	biskup
320.	<i>N.N.</i> (?-1255) ⁵⁴³	Civitate	<i>Civitatensis</i>	biskup
321.	<i>Aferius</i> (1196-?) lub <i>Angelus</i> (?-1226) ⁵⁴⁴	Termoli	<i>Termulanus</i> ⁵⁴⁵ Thermulae, -arum	biskup
322.	<i>Rainaldus</i> (1205-?) lub <i>Matthaeus</i> (?-1218) ⁵⁴⁶	Larino	<i>Larinensis</i> Larinum, -i	biskup
323.	(?)	Guardalfiera	<i>Guardiensis</i>	biskup
324.	(?)	Alife	<i>Alifanus</i> ⁵⁴⁷	biskup
325.	<i>R.</i> (?-1240) ⁵⁴⁸	Telese	<i>Telesinus</i> ⁵⁴⁹	biskup
326.	<i>Amatus</i> (1183-?) ⁵⁵⁰	Trevico	<i>Vicanus</i> ⁵⁵¹	biskup

538 *Series episcoporum...*, s. 942.

539 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Montis Corbini*. Zob. *Annuario...*, s. 935.

540 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Montis Marani*. Zob. tamże.

541 *Hierarchia catholica...*, s. 75.

542 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Sanctae Agathae Gothorum*. Zob. *Annuario...*, s. 157.

543 *Series episcoporum...*, s. 923.

544 Tamże, s. 932.

545 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Thermularum*. Zob. *Annuario...*, s. 730.

546 *Series episcoporum...*, s. 888.

547 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Aliphan(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 34.

548 *Series episcoporum...*, s. 931.

549 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Thelesin(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 157.

550 *Series episcoporum...*, s. 934.

551 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Trevicen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 1001.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
327.	(?)	Ariano	<i>Arianus</i> ⁵⁵² Arianum, -i	biskup
328.	<i>Nicolaus</i> (1181 – 11 II 1220) ⁵⁵³	Salerno	<i>Salernitanus</i> Salernum, -i	arcybiskup
329.	(?)	Capaccio	<i>Caputaquensis</i> Caput Aqueum, Capitis Aquei	biskup
330.	<i>Rogierius</i> (1209–1216) ⁵⁵⁴	Sarno	<i>Sarnensis</i> Sarnum, -i	biskup
331.	<i>Guilielmus de Licio</i> O.S.Fr. (?–1222) ⁵⁵⁵	Policastro	<i>Policastrensis</i> Polycastrum, -i	biskup
332.	(?)	Nusco	<i>Nuscanus</i> Nuscus, -i	biskup
333.	<i>Thomas</i> (1215–?) ⁵⁵⁶	Neapol (Napoli)	<i>Neapolitanus electus</i> Neapolis, -is	arcybiskup
334.	<i>Gentilis</i> (1198–1217) ⁵⁵⁷	Aversa	<i>Aversanus</i> Aversa, -ae = Atella, -ae	biskup
335.	<i>Petrus</i> (1215–1225) ⁵⁵⁸	Nola	<i>Nolanus</i> Nola, -ae	biskup
336.	(?)	Pozzuoli	<i>Puteolanus</i> Puteoli, -orum	biskup
337.	<i>Theodinus</i> (IX 1193 – 1227) ⁵⁵⁹	Teano	<i>Teanensis</i> ⁵⁶⁰ Teanum Sidicinum, -i	biskup
338.	<i>Pandulfus</i> (?–1224) ⁵⁶¹	Sessa	<i>Suessanus</i> Suessa, -ae	biskup
339.	(?)	Calvi	<i>Calvensis</i> Calvum, -i	biskup
340.	<i>N.N.</i> (?–1221) ⁵⁶²	Carinola	<i>Calinensis</i>	biskup

552 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Arianen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 55.

553 *Series episcoporum...*, s. 919.

554 *Hierarchia catholica...*, s. 436.

555 *Series episcoporum...*, s. 912.

556 *Hierarchia catholica...*, s. 359.

557 Tamże, s. 122.

558 *Series episcoporum...*, s. 907.

559 Tamże, s. 930.

560 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Theanen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 725.

561 *Series episcoporum...*, s. 921.

562 Tamże, s. 870.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejscowość)	Godność
341.	<i>Joannes</i> (1195 – 1 IX 1224) ⁵⁶³	Caiazzo	<i>Caiaciensis</i> ⁵⁶⁴ Calatia, -ae	biskup
342.	<i>Gregorius</i> (1206–?) ⁵⁶⁵	Akwin (Aquino)	<i>Aquinensis</i> ⁵⁶⁶ Aquinum, -i	biskup
343.	(?)	Venafro	<i>Venafranensis</i> ⁵⁶⁷ Venafrum, -i	biskup
344.	<i>Darius</i> (1208–?) lub <i>Theodorus</i> (?–1230) ⁵⁶⁸	Isernia	<i>Iserniensis</i> ⁵⁶⁹ Aesernia, -ae	biskup
345.	<i>N.</i> (? – 22 IV 1252) ⁵⁷⁰	Bitonto	<i>Botentinus</i> ⁵⁷¹ Bituntum, -i = Budruntum, -i	biskup
346.	<i>Joannes</i> (1179–?) lub <i>N.N.</i> (?–1236) ⁵⁷²	Molfetta	<i>Melfitensis</i> ⁵⁷³ Melphictum, -i	biskup
347.	<i>N.</i> (1210–?) lub <i>N.</i> (?–1250) ⁵⁷⁴	Conversano	<i>Cupersanensis</i> ⁵⁷⁵ Conversanum, -i = Cupersanum, -i	biskup
348.	(?)	Polignano	<i>Pollinianensis</i> ⁵⁷⁶	biskup
349.	<i>Franciscus</i> (?–1235) ⁵⁷⁷	Ruvo	<i>Rubensis</i> Rubi, -orum	biskup

563 Tamże, s. 863.

564 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Caiacen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 34.

565 *Hierarchia catholica...*, s. 99.

566 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Aquinaten(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 701.

567 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Venafren(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 316.

568 *Series episcoporum...*, s. 886.

569 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Aesernien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 316.

570 *Series episcoporum...*, s. 859.

571 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Bituntin(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 84.

572 *Series episcoporum...*, s. 898.

573 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Melphicten(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 473.

574 *Series episcoporum...*, s. 877.

575 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Conversanen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 188.

576 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Polinianen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 957.

577 *Series episcoporum...*, s. 918.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
350.	<i>Nicolaus Buonconsiglio</i> (1198–1233?) ⁵⁷⁸	Bitetto	<i>Vitecensis</i> ⁵⁷⁹	biskup
351.	(?)	Cannae	<i>Cannensis</i>	biskup
352.	(?)	Minervino (Murge)	<i>Minerviensis</i> ⁵⁸⁰	biskup
353.	<i>Bergius (Sergius)</i> (?) ⁵⁸¹	Kotor (Cattaro)	<i>Catarensis</i> ⁵⁸²	biskup
354.	<i>Maldisius</i> (1200–?) lub <i>Ursus</i> (?–1218) ⁵⁸³	Giovinazzo	<i>Juveniacensis</i> ⁵⁸⁴ luvenatium, -ii	biskup
355.	<i>Hugo</i> (1195–?) ⁵⁸⁵	Siponto (Manfredonia)	<i>Sypontinus</i> ⁵⁸⁶ <i>electus</i> Sipontum, -i	arcybiskup
356.	<i>Bartholomaeus</i> (1206–?) ⁵⁸⁷	Trani	<i>Tranensis</i> Tranium, -ii	arcybiskup
357.	<i>Andreas</i> (1199–1231 lub 1236) ⁵⁸⁸	Acerenza	<i>Acherontinus</i> ⁵⁸⁹ Acheronthia, -ae	arcybiskup
358.	(?)	Venosa	<i>Venusinus</i> Venusium, -ii	biskup
359.	(?)	Tricarico	<i>Tricaricensis</i>	biskup
360.	(?)	Anglona	<i>Anglonensis</i>	biskup
361.	<i>Thomas</i> (1189–1215) lub <i>Samuel</i> (1215–1244) ⁵⁹⁰	Gravina	<i>Gravinensis</i> Gravina, -ae	biskup

578 *Hierarchia catholica*..., s. 138. Zob. także *Series episcoporum*..., s. 859.

579 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Bitecten(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 851.

580 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Minerbinnen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 933.

581 *Series episcoporum*..., s. 398.

582 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Catharen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 373.

583 *Series episcoporum*..., s. 883.

584 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Iuvenacen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 473.

585 *Series episcoporum*..., s. 924.

586 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Sipontin(us)*. Zob. *Annuario*..., s. 439.

587 *Hierarchia catholica*..., s. 491.

588 *Series episcoporum*..., s. 843.

589 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Acheruntin(us)*. Zob. *Annuario*..., s. 19.

590 *Hierarchia catholica*..., s. 268. Zob. także *Series episcoporum*..., s. 884.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
362.	(?)	Taranto (Tarent)	<i>Tarentinus</i> Tarentum, -i	arcybiskup
363.	(?)	Motula (Mottola)	<i>Mutillensis</i> ⁵⁹¹	biskup
364.	<i>Urseolus</i> (1195-?) lub <i>Thaddacus</i> (?-1221) ⁵⁹²	Ostuni	<i>Austunensis</i> ⁵⁹³ Ostunium, -ii = Hostunum, -i	biskup
365.	<i>Guilielmus</i> (1195-?) ⁵⁹⁴	Otranto	<i>Idrontinus</i> ⁵⁹⁵ Hydruntum, -i	arcybiskup
366.	<i>Peturejus</i> (1179-?) lub <i>Peregrinus</i> (? - 23 X 1254) ⁵⁹⁶	Castro	<i>Castrensis</i>	biskup
367.	(?)	Leucas (Alessano)	<i>Leucadensis</i>	biskup
368.	(?)	Gallipoli	<i>Calipolitanus</i> ⁵⁹⁷ Gallipolis, -i	biskup
369.	<i>Robertus Vultorico</i> (1214-1252) ⁵⁹⁸	Lecce	<i>Liciensis</i> ⁵⁹⁹ Lycia, -ae = Aletium, -ii	biskup
370.	(?)	Monopoli	<i>Molopolitanus</i> ⁶⁰⁰ Monopolis, -is	biskup
371.	<i>Alferius</i> (1192-1238) ⁶⁰¹	Sorrento	<i>Surrentinus</i> Surrentum, -i	arcybiskup
372.	<i>Palmerius</i> (1196-?) ⁶⁰²	Castellamare di Stabia	<i>Stabiensis</i> ⁶⁰³ Stabiae, -arum	biskup

591 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Motulen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 936.

592 *Series episcoporum...*, s. 910.

593 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Ostunen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 119.

594 *Series episcoporum...*, s. 911.

595 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Hydruntin(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 532.

596 *Series episcoporum...*, s. 873.

597 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Gallipolitan(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 497.

598 *Hierarchia catholica...*, s. 304.

599 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Lycien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 393.

600 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Monopolitan(us)*. Zob. *Annuario...*, s. 188.

601 *Series episcoporum...*, s. 926.

602 Tamże, s. 872.

603 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Castri Maris o Stabien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 702.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
373.	<i>M(atthaeus Capuanus)</i> (15 XI 1202 – 1215) lub <i>Joannes</i> (1215–1239) ⁶⁰⁴	Amalfi	<i>Almafitanus</i> ⁶⁰⁵ Amalphia, -ae	arcybiskup
374.	<i>Joannes de Cavellis</i> (?–1217) ⁶⁰⁶	Minori	<i>Minorensis</i>	biskup
375.	<i>Joannes</i> (1179–?) ⁶⁰⁷	Lettere	<i>Litternensis</i> ⁶⁰⁸	biskup
376.	<i>Pantaleon</i> (1200–1215) ⁶⁰⁹	Conza	<i>Consanus</i> ⁶¹⁰ Compsa, -ae	arcybiskup
377.	<i>Richardus</i> (1179–?) lub <i>Laudatus</i> (? – 30 IX 1254) ⁶¹¹	Bisaccia	<i>Bisaciensis</i> Romulae, -arum	biskup
378.	<i>Angelus</i> (1179–?) ⁶¹²	Lacedonia	<i>Laquedemonensis</i> ⁶¹³ Laquedonia, -ae = Aquilonia, -ae	biskup
379.	(?)	Satriano	<i>Satrianus</i> ⁶¹⁴	biskup
380.	<i>Monteguidonus</i> (1213–?) ⁶¹⁵	Muro	<i>Miranensis</i> ⁶¹⁶ Civitas Muri	biskup
381.	<i>Lucas</i> O.Cist. (1203–1224) ⁶¹⁷	Cosenza	<i>Cusentinus</i> ⁶¹⁸ Consentia, -ae = Cusentia, -ae	arcybiskup

604 *Hierarchia catholica*..., s. 84.

605 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Amalphitan(us)*. Zob. *Annuario*..., s. 38.

606 *Series episcoporum*..., s. 898.

607 Tamże, 890.

608 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Litteren(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 918.

609 *Hierarchia catholica*..., s. 202. Zob. także *Series episcoporum*..., s. 877.

610 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Compsan(us)*. Zob. *Annuario*..., s. 663.

611 *Series episcoporum*..., s. 849.

612 Tamże, s. 887.

613 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Laquedonien(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 55.

614 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Satrianen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 968.

615 *Hierarchia catholica*..., s. 352.

616 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Muran(us)*. Zob. *Annuario*..., s. 580.

617 *Hierarchia catholica*..., s. 220.

618 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Cosentin(us)*. Zob. *Annuario*..., s. 193.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
382.	<i>J(acobus)</i> (16 VIII 1199 – 1216) ⁶¹⁹	Reggio	<i>Reginensis</i> ⁶²⁰ Regium Iulii	arcybiskup
383.	(?)	Squillace	<i>Squillacensis</i>	biskup
384.	(?)	Nicastro	<i>Neocastrensis</i> Neocastrum, -i	biskup
385.	<i>Bassovinus</i> (<i>Bussianus</i>) (1200–?) ⁶²¹	Catanzaro	<i>Catacensis</i> Catacium, -ii	biskup
386.	<i>Basilius</i> (1204–?) lub <i>Nifus</i> (?–1219) ⁶²²	Gerace	<i>Geratensis</i> ⁶²³ Hieracium, -ii	biskup
387.	<i>Hugo</i> (1195–?) ⁶²⁴	Cassano	<i>Cassanensis</i> Cassanum, -i	biskup
388.	<i>Bartholomaeus</i> (?) ⁶²⁵	Santa Severina	<i>Sancte Severine</i> ⁶²⁶	arcybiskup
389.	<i>Bernardus</i> O.Cist. (1208–1216) ⁶²⁷	Cerenza	<i>Gerentinus</i> ⁶²⁸	biskup
390.	<i>Bernardus</i> (?–1222) ⁶²⁹	Belcastro	<i>Cenocastrensis</i> ⁶³⁰	biskup
391.	<i>Peregrinus</i> (1179–?) lub <i>Raynaldus</i> (?) ⁶³¹	Umbriatico	<i>[Um]briacitensis</i> ⁶³²	biskup
392.	(?)	Strongoli	<i>Strogonensis</i> ⁶³³	biskup

619 *Hierarchia catholica*..., s. 418.

620 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Rheginen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 601.

621 *Hierarchia catholica*..., s. 174. Zob. także *Series episcoporum*..., s. 874.

622 *Series episcoporum*..., s. 882.

623 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Hieracen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 409.

624 *Series episcoporum*..., s. 871.

625 Tamże, s. 922.

626 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Sanctae Severinae*. Zob. *Annuario*..., s. 197.

627 *Hierarchia catholica*..., s. 261.

628 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Geruntin(us)*. Zob. *Annuario*..., s. 867.

629 *Series episcoporum*..., s. 857.

630 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Bellicastren(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 848.

631 *Series episcoporum*..., s. 938.

632 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Umbriaticen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 1006.

633 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Strongulen(sis)*. Zob. *Annuario*..., s. 980.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejsowość)	Godność
393.	(?)	San Leone	<i>Sancti Leonis</i>	biskup
394.	N. (1200-?) ⁶³⁴	Isola	<i>Insule</i> ⁶³⁵ <i>electus</i>	biskup
XIV.	SYCYLIA I CYPR			
395.	Berardus (1196-1233) ⁶³⁶	Mesyňa	<i>Messanensis</i> Messana, -ae	arcybiskup
396.	Gualterus de Paleariis (19 XII 1207 - ?) ⁶³⁷	Katania (Catania)	<i>Cathaniensis</i> ⁶³⁸ Catana, -ae	biskup
397.	Berardus (de Castacca) ⁶³⁹ (11 IX 1213 - 8 IX 1252) ⁶⁴⁰	Palermo	<i>Panormitanus</i> Panormus, -i	arcybiskup
398.	Joannes Cicala (1194-1215?) ⁶⁴¹	Cefalù	<i>Cephaludensis</i> Cephaludium, -ii	biskup
399.	Adamus (1212-?) lub Bartholomaeus (1215-1222) ⁶⁴²	Syrakuzy (Siracusa)	<i>Syracusanus</i> Syracusae, -arum	biskup
400.	(?)	Mazzara	<i>Mazariensis</i> Mazara, -ae	biskup
401.	Anselmus (1207-?) ⁶⁴³	Patti	<i>Pactensis</i> Pactae, -arum	biskup
402.	Durandus (30 XII 1211 - ?) lub Eustorgius (1215-1222) ⁶⁴⁴	Nikozja	<i>Nycosiensis</i> ⁶⁴⁵	arcybiskup
403.	Urso (1194-1243) ⁶⁴⁶	Agrigento (Girgenti)	Agrigentinus Agrigentum, -i	biskup

634 *Series episcoporum...*, s. 886.

635 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Insulen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 912.

636 *Series episcoporum...*, s. 950.

637 *Hierarchia catholica...*, s. 176.

638 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Catanen(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 153.

639 Wcześniej (od 1207 roku) Berardus Costa był biskupem Bari. Zob. *Hierarchia catholica...*, s. 128.

640 Tamże, s. 388.

641 *Series episcoporum...*, s. 945.

642 *Hierarchia catholica...*, s. 471. Zob. także *Series episcoporum...*, s. 954.

643 *Hierarchia catholica...*, s. 384.

644 Tamże, s. 365.

645 Błąd w zapisie. Prawidłowa nazwa łacińska: *Nicosien(sis)*. Zob. *Annuario...*, s. 943.

646 *Series episcoporum...*, s. 943.

Lp.	Biskup	Skąd przybył?	Łacińska nazwa diecezji (miejscowość)	Godność
404.	<i>Carus</i> (1189–1215) ⁶⁴⁷	Monreale (Montreale)	<i>Montis Regalis</i> Mons Regius	arcybiskup
405.	<i>Caesarius de Alagno</i> (1211–1220?) ⁶⁴⁸	Famagusta	<i>Famagustanus</i>	biskup

Uwagi podsumowujące

Celem niniejszego studium była jeszcze jedna próba identyfikacji kardynałów, patriarchów, arcybiskupów i biskupów obecnych na soborze laterańskim IV w 1215 roku. W oparciu o zestawioną literaturę udało się ustalić tożsamość wielu z nich, mimo że w niektórych przypadkach nadal mogą istnieć wątpliwości, pojawiają się nawet sprzeczności interpretacyjne. Trudno jednakże polemizować z każdym stanowiskiem w tej kwestii, gdyż wymagałoby to wydania pracy o charakterze monograficznym. Tymczasem artykuł jest tylko kolejną próbą identyfikacji osób, głównie zaś tych z przestrzeni rozumianej dzisiaj jako Europa Środkowo-Wschodnia. Mimo pewnych wątpliwości artykuł przedłożono do publikacji w przekonaniu, że będzie on ważnym wkładem w dotychczasowe badania nad uczestnikami soboru laterańskiego IV, także na gruncie historii Kościoła w Polsce. Nie uwzględniono pełnej literatury, która została zebrana w tym zakresie. Jest ona obszerna, głównie na gruncie zachodnim. Jednakże nie analiza literatury była przedmiotem niniejszego studium, lecz uczestnicy debat soborowych.

Bibliografia

Źródła

Anuario Pontificio, Città del Vaticano 2011.

Dokumenty soborów powszechnych, t. 2 (869–1312), oprac. A. Baron i H. Pietras, Kraków 2007.

Innocenty III, *List zwołujący Sobór Laterański IV*, „*Vineam Domini Sabaoth*”, w: *Dokumenty soborów powszechnych*, t. 2 (869–1312), oprac. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2007, s. 214–219.

⁶⁴⁷ *Hierarchia catholica*..., s. 348.

⁶⁴⁸ Tamże, s. 244.

Mistrz Wincenty (tzw. Kadłubek), *Kronika polska*, przekł. i oprac. B. Kürbis, Wrocław–Warszawa–Kraków 1996.

Literatura

- Bagliani A. P., *Kościół rzymski od Innocentego III do Grzegorza X (1198–1276)*, w: *Historia chrześcijaństwa*, t. 5: *Ekspansja Kościoła rzymskiego 1054–1274*, red. A. Vauchez, Warszawa 2001, s. 441–482.
- Balzer O., *Pisma pośmiertne. Studium o Kadłubku*, t. 1 i 2, Lwów 1934–1935.
- Baran-Kozłowski W., *Arcybiskup gnieźnieński Henryk Kietlicz (1199–1219). Działalność kościelna i polityczna*, Poznań 2005.
- Baran-Kozłowski W., *Skład polskiej delegacji na obrady Soboru Laterańskiego IV*, „Kwartalnik Historyczny” 110 (2003), s. 15–20.
- Bautz F. W., *Albrecht II*, w: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, t.1, Hamm 1975, s. 91–92.
- Beatson R., *A political index to the histories of Great Britain & Ireland or; a complete register of the hereditary honours, public offices, and persons in office, from the earliest periods to the present time*, vol. 1, London 1806.
- Bécheau F., *Historia soborów*, Kraków 1998.
- Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, t. 1–39, Hrsg. T. Bautz, Hamm 1975 – Nordhausen 2018.
- Bylina S., *Ruchy hereetyckie w średniowieczu. Studia*, Wrocław 1991.
- Casadio P., *Andechs – Merania (di) Bertoldo, patriarca di Aquileia*, w: *Nuovo Liruti. Dizionario biografico dei Friulani. Il Medioevo A–I*, a cura di C. Scalon, Udine 2006, s. 109–119.
- Dola K., *Wawrzyniec*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, red. E. Gigilewicz, Lublin 2014, s. 300–301.
- Dyl J., *Henryk Kietlicz*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 6, red. J. Walkusz, Lublin 1993, s. 713–715.
- Dyl J., *Sobory powszechne w drugim tysiącleciu chrześcijaństwa*, Tarnów 1997.
- Encyklopedia katolicka*, t. 1–20, Lublin 1989–2014.
- Encyklopedia Kościoła*, t. 1 i 2, opr. F. L. Cross i E. A. Livingstone, Warszawa 2004.
- Feige P., S., *Stephan da*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 7, München 2002, s. 1903–1904.
- Fijałek J., *Ustalenie chronologii biskupów wrocławskich*, Kraków 1894.
- Foreville R., *Latran I, II, III et Latran IV*, Paris 1965.
- Gallia Christiana, in provincias ecclesiasticas distributa, qua series et historia archiepiscoporum, episcoporum et abbatum Franciae vicinarumque ditionum ab origine Ecclesiarum ad nostra tempora deducitur, & probatur ex authenticis Instrumentis ad calcem appositis*, Paris 1715–1785 (t. 1–13), 1856–1865 (t. 14–16).
- Garcia y Garcia A., *Lateran, Kozilien*, w: *Lexikon der Kirchengeschichte*, t. 1, red. B. Steimer, Freiburg 2001.

- Gąsiorowski A., *Kietlicz Henryk*, w: *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa–Poznań 1983, s. 331–332.
- Gerlich A., *S. II.*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 7, München 2002, s. 1866–1867.
- Gigilewicz E., *Wincenty Kadłubek*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, red. E. Gigilewicz, Lublin 2014, s. 657–658.
- Grodecki R., *Mistrz Wincenty, biskup krakowski (zarys biograficzny)*, „Rocznik Krakowski” 19 (1923), s. 30–61.
- Härtel R., *Folchero da Erla, patriarca di Aquileia*, w: *Nuovo Liruti. Dizionario biografico dei Friulani. Il Medioevo A-I*, a cura di C. Scalon, Udine 2006, s. 324–333.
- Hellmann M., *A. I.*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 1, München 2002, s. 285–286.
- Hierarchia catholica medii aevi, sive Summorum pontificum, S. R. E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series ab anno 1198 usque ad annum 1431 perducta e documentis tabularii praesertim Vaticani collecta, digesta, edita per Conradum Eubel*, ed. 2, Monasterii 1913.
- Hilsch P., *A.*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 1, München 2002, s. 603.
- Hilsch P., *Der Kampf um die Libertas ecclesiae im Bistum Prag*, w: *Bohemia Sacra. 1000 Jahre Christentum in Böhmen*, Hrsg. F. Seibt, Düsseldorf 1974, s. 295–306.
- Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*, t. 2, z. 1, oprac. T. Silnicki, Kraków 1939.
- Jakubowski W., Solarczyk M., *Organizacja Kościoła rzymskokatolickiego na ziemiach polskich od X do XXI wieku. Informatorium historyczne*, Warszawa–Olsztyn 2011.
- Jougan A., *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Sandomierz 2013.
- Karwowski S., *Biskupi poznańscy z XII i początku XIII wieku*, [brak roku i miejsca wydania].
- Keller J., *Sobory powszechne w średniowieczu*, w: *Katolicyzm średniowieczny*, red. J. Keller, Warszawa 1977, s. 133–137.
- Kętrzyński S., *Wiadomość o udziale Polski w IV Soborze Laterańskim*, „Przegląd Historyczny” 3 (1906) nr 1, s. 139–142.
- Kłoczowski J., *Solus de Polonia... Polacy na soborach powszechnych XII–XIII wieku*, w: *Cultus et cognitio. Studia z dziejów średniowiecznej kultury*, red. S. K. Kuczyński, T. Lalik, Warszawa 1976, s. 259–265.
- Koller H., *E. II.*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 3, München 2002, s. 1521–1522.
- Kölzer T., *Innozenz III*, w: *Lexikon der Päpste und des Papsttums*, Hrsg. B. Steimer, Freiburg 2001, s. 157–161.
- Kozłowska-Budkowa Z., *Barto*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 1, red. W. Konopczyński, Kraków 1935, s. 319.
- Krabbo H., *Die deutschen Bischöfe auf dem vierten Laterankonzil 1215*, „Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken” 10 (1907), s. 275–300.
- Kracik J., Ryś G., *Dziesięć wieków diecezji krakowskiej*, Kraków 1998.
- Krzywiak L., *Wincenty zw. Kadłubkiem*, w: *Słownik biograficzny historii Polski*, t. 2, red. J. Chodera i F. Kiryk, Wrocław–Warszawa–Kraków 2005, s. 1633.
- Kürbis B., *V. Kadłubek*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 8, München 2002, s. 1700–1701.
- Ladero Quesada M. A., *R. Jiménez de Rada*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 7, München 2002, s. 930–931.

- Lalou E., R., w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 7, München 2002, s. 898.
- Lexikon des Mittelalters*, t. 1–9, Hrsg. G. Avella-Widhalm, L. Lutz, R. Mattejiet, U. Mattejiet, München 2002.
- Luchaire A., *Innocent III. Le concil de Latran et la réforme de l'Église*, Paris 1908.
- Luchaire A., *Un document retrouvé*, „Journal des Savants” (publié sous les auspices de l'Institut de France) 10 (1906), s. 557–568.
- Luchaire Achille, w: *Britannica. Edycja polska*, t. 24, Poznań 2001, s. 54.
- Machilek F., *Reformorden und Ordensreformen in den böhmischen Ländern vom 10. bis 18. Jahrhundert*, w: *Bohemia Sacra. 1000 Jahre Christentum in Böhmen*, Hrsg. F. Seibt, Düsseldorf 1974, s. 63–80.
- Maciejewski J., *Episkopat polski doby dzielnicowej 1180–1320*, Kraków–Bydgoszcz 2003.
- Madey J., *Kadlubek*, w: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, t. 3, Hrsg. F. W. Bautz, Herzberg 1992, s. 921–922.
- Minnerath R., *Sobory*, Warszawa 2004.
- Mistrz Wincenty Kadlubek pierwszy uczony polski – w 750-lecie śmierci*, „Studia Źródłoznawcze” 20 (1976), s. 3–140.
- Mistrz Wincenty Kadlubek. Człowiek i dzieło, pośmiertny kult i legenda*, red. K. R. Prokop, Kraków 2001, s. 13–124.
- Modzelewska B., *Maronicki Kościół*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 11, red. E. Ziemann, Lublin 2006, s. 1428.
- Moroni G., *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica*, t. 1–103, Venezia 1840–1861.
- Morris C., *Monarchia papieska. Dzieje Kościoła zachodniego w latach 1050–1250*, Kęty 2015.
- Müllerowa L., Skarbek J., *Zarys dziejów Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 1986.
- Nitecki P., *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965–1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000.
- Pater J., *Poczet biskupów wrocławskich*, Wrocław 2000.
- Peppermüller R., *R. de Courson*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 7, München 2002, s. 903–904.
- Pladevall-Font A., *Barca, Aspàreg de la*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 1, München 2002, s. 1448–1449.
- Powell J. M., *P. Galvani*, w: *Lexikon des Mittelalters*, t. 6, München 2002, s. 1861.
- Prokop K. R., *Poczet biskupów krakowskich*, Kraków 1999.
- Prokop K. R., *Arcybiskupi gnieźnieńscy w Tysiącleciu*, Kraków 2000.
- Reinhardt K., *Langton*, w: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, t. 4, Hrsg. T. Bautz, Herzberg 1992, s. 1127–1130.
- Ryś G., *Kościół a państwo w średniowieczu. Istota sporu*, „Analecta Cracoviensia” 25 (1993), s. 419.
- Schatz K., *Sobory powszechne. Punkty zwrotne w historii Kościoła*, Kraków 2001.
- Seppelt F. K., Löffler K., *Dzieje papieży od początków Kościoła do czasów dzisiejszych*, t. 2, red. W. L. Babicz, Poznań 2000, s. 85–95.
- Series episcoporum ecclesiae catholicae, quotquot innotuerunt a beato Petro Apostolo. A multis adjutus edidit P. Pius Bonifacius Gams O.S.B.*, Ratisbonae 1873.
- Silnicki T., *Rola dziejowa Kościoła polskiego na Śląsku w wiekach XI–XIII*, Katowice 1935.

- Silnicki T., *Sobory powszechne a Polska*, Warszawa 1962.
- Smith D. M., L., *Stephen w: Lexikon des Mittelalters*, t. 5, München 2002, s. 1703–1704.
- Stabińska J., *Mistrz Wincenty*, Kraków 1973.
- Szymaniak M., *Biskup płocki Gedko (1206–1223). Działalność kościelno-polityczna na tle procesu emancypacji Kościoła polskiego spod władzy książęcej*, Toruń 2007.
- Szymański J., *Wincenty*, w: *Hagiografia polska. Słownik bio-bibliograficzny*, t. 2, red. R. Gustaw, Poznań–Warszawa–Lublin 1972, s. 522–529 (bibliografię opracował R. Gustaw: s. 529–540).
- Śmigiel K., *Słownik biograficzny arcybiskupów gnieźnieńskich i prymasów Polski*, Poznań 2002.
- Tangl G., *Die Teilnehmer an den allgemeinen Konzilien des Mittelalters*, Darmstadt 1969.
- Tymieniecki K., *Henryk zwany Kietlicz*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 9, red. K. Lepszy, Wrocław–Warszawa–Kraków 1960–1961, s. 415–417.
- Ughelli F., *Italia Sacra sive de episcopis Italiae et insularum adiacentium*, t. 1–10, Roma 1644–1662.
- Umiński J., *Czwarty Sobór Laterański i udział w nim Polski*, „Przegląd Powszechny” 42 (1925) z. 167, s. 210–234.
- Umiński J., *Czwarty Sobór Laterański i udział w nim Polski (dokończenie)*, „Przegląd Powszechny” 42 (1925) z. 168, s. 42–69.
- Umiński J., *Henryk Arcybiskup Gnieźnieński, zwany Kietliczem (1199–1219)*, Lublin 1926.
- Wałkowski A., *Czy w latach 1201–1233 diecezją lubuską rządziło dwóch biskupów o imieniu Wawrzyniec?*, „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” 2 (1995), s. 31–40.
- Wałkowski A., *Wawrzyniec biskup lubuski. Szkic biograficzny*, „Studia Paradyskie” 14 (2004), s. 203–229.
- Wałkowski A., *Wawrzyniec*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, red. E. Gigilewicz, Lublin 2014, s. 301.
- Weiss A., *Studia kościelnohistoryczne*, t. 1: *Organizacja diecezji lubuskiej w średniowieczu*, Lublin 1977.
- Werner J., *Nachlese aus Zürcher Handschriften*, „Neues Archiv der Gesellschaft für Ältere Deutsche Geschichtskunde zur Beförderung einer Gesamtausgabe der Quellenschriften deutscher Geschichten des Mittelalters” 31 (1906), s. 575–593.
- Wrzeszcz M., *Ferns*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 5, red. P. Hemptek, Lublin 1989, s. 137–138.
- Wyrozumski J., *Pontyfikat arcybiskupa i reformy Henryka Kietlicza*, w: *1000 lat Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, red. J. Strzelczyk, J. Górny, Gniezno 2000, s. 97–105.